

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

SVERIGE 15.—
NORGE 15.—
DANMARK 15.—

DECEMBER 9/10 · 90

Den 30 oktober invigdes Kungl Myntkabinetets och Sparbankernas gemensamma utställning om "Sparbankernas historia." Utställningen, som finns i Västerås i Nya Sparbankens lokaler på Stora gatan, är öppen fram till 1 februari 1991. Bilden visar barn som besöker det i utställningen uppbyggda sparbankskontoret från sekelskiftet. Foto: Jan Björling/A-bild.

En okänd provprägling från år 1667 **sid 220**

Ordensnytt från Tjeckoslovakien **sid 223**

Karl Knutsson i Karlstad **sid 226**

Medaljupplagor från Oscar II:s regering **sid 230**

Tidiga svenska golfmedaljer **sid 232**

Recensioner **sid 235**

SVENSK NUMISMATISK TIDSKRIFT

ORGAN FÖR
SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGEN

Sandhamnsgatan 50 A, n.b.

115 28 Stockholm

Telefon 08-667 55 98

(tisdag - fredag kl 10.00 - 13.00)

Svensk Numismatisk Tidskrift:

Postgiro 15 00 07-3

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

SNT utkommer den 1
i månaderna februari - maj och
september - december

Prenumeration: helår 100:—

ANSVARIG UTGIVARE

Ian Wiséhn

REDAKTION

Hans Franzén

Monica Golabiewski Lannby
(program, föreningar,
aktuella auktioner)

Kjell Holmberg (annonsering)

Manuskriptgranskning:

Lars O. Lagerqvist

Redaktionssekreterare:

Margareta Klasén

(adress och telefon se ovan!)

ANNONSER

Bokning

Tel 0292-303 45 kvällstid o helger

Annonsspriser:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:—
2:a omslagssidan	1 450:—
omslaget 4:e sida	1 800:—
1/1 sida (151×214 mm)	1 200:—
2/3 sida (99×214 mm)	850:—
1/2 sida (151×105 mm)	650:—
1/3 sida (47×214 mm)	450:—
1/4 sida (72×105 mm)	350:—
1/6 sida (47×105 mm)	250:—
1/12 sida (47×50 mm)	150:—

Sista materialdag:

Den 1:a i månaden

före utgivning

Heloriginalt manus och
gärna skiss.

Sändes till SNT,

adress enl ovan.

Annonser som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

Tryck:

Masterprint Sätteri & Tryckeri AB
ISSN 0283-071X

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

Höstprogrammet 1990

Om ej annat anges, hålls mötena kl 18.30 på Sandhamnsgatan 50 A (Föreningens nya lokaler, tag buss nr 41 till Rökubbsgatan eller T-bana till Gärdet).

December 12 Den sedvanliga jul festen med kåseri, tävling, lotteri mm.
Kaffe.

Vårprogrammet 1991

Januari	22	Ta med och visa nyförvärv! Klubbafton med nyheter.
Februari	21	Programmet meddelas senare.
Mars	14	Kenneth Jonsson berättar om nya rön beträffande 1100-talets svenska myntning.
April	11	Visning (med ingång från <i>Narvavägen</i> i Historiska museet) av Kungl Myntkabinettets utställning av <i>Medaljkonst från Sovjetunionen</i> med en komplettering av tsarrysk medaljkonst ur egna samlingar. Tamás Sárkány visar. Lätt supé ordnas efteråt. Obligatorisk anmälan till supén till kansliet senast 10.4.
Maj	3	Årsmöte i Stockholm. Utflykt dagen efter. Närmare program meddelas senare.
April - maj		Vårauktion. Tidpunkt meddelas senare.
Juni	1	Preliminärt datum för utflykt till Adelsö-Björkö (Birka). Obs helt dagsprogram.

Prenumeration på Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad

Om Du är medlem i SNF eller till NNU ansluten förening kan Du prenumerera på denna intressanta, populärt avfattade tidskrift, som innehåller artiklar på danska, norska eller svenska, myntsamlarnytt, recensioner samt auktionslistor från de danska och norska föreningarna (endast medlemmar i till Nordisk Numismatisk Union anslutna föreningar kan lämna anbud). Tidskriften, som redigeras i Köpenhamn, utkommer med 8 nr om året.

För våra medlemmar åtar sig Svenska Numismatiska Föreningen att ordna prenumerationen, för närvarande 70 kr om året. Sätt in beloppet, när Du betalar medlemsavgiften eller separat, på SNF:s postgiro 15 00 07-3 och skriv "NNU" på talongen.

Om Du vill ha provexemplar ring kansliet 08-667 55 98 (tisdag - fredag 10.30-13.00) eller skriv till Sandhamnsgatan 50 A, 115 28 Stockholm.

SNF:s kansli

har postadress:
Sandhamnsgatan 50 A nb
115 28 Stockholm.
Telefontid tisdag - fredag 10-13,
tel 08-667 55 98.

Besökstid 10.30-13.00 tisd - fred.
Semestertängt:
midsommar-1 sept samt jul- och
nyårshelgerna.

GOD JUL

och

GOTT NYTT ÅR!

Mera nytt

se sid 218, 243-45.

En okänd provprägling från år 1667

Av Lars O. Lagerqvist och Bertil Wennström

Ovanstående rubrik skulle möjligen förses med ett frågetecken. Kanske någon av SNT:s läsare har sett denna kopparprägling? Fig. 1. Såvitt det varit möjligt har expertis redan konsulterats, men utan resultat.

Föremålet låg i Nils Ludvig Rasmussons låsta skåp i Kungl. Myntkabinettet när han gick i pension 1970 och hörde alltså till det han intermittent arbetade med. På den bruna påsen hade han skrivit "Gestricherus", ingenting annat. Vi vet alltså inte varifrån provpräglingen kommer, även om det kan göras sannolikt att den härstammar från från de många obestämda, inventarienummerlösa föremålen i Kungl. Myntkabinetts gamla samlingar. Dess diameter är 38,5 mm och vikten 27,94 g koppar. Beskrivning blir som följer:

Åtsida: CAROLVS |blad| XI · DG · REX · SVECIÆ inom inre och yttre pärlring. Inom den inre överst öppna krona omgiven av P och T, därunder tre treflikiga blad.

Frånsida: |blad?| IOHANN · VLRICS · |G|ESTRICHERSV innanför yttre pärlring. Inre omskrift · SOLI · DEO · GLORIA · 1667 innanför vilken stor öppna krona; över denna två treflikiga blad mellan vilka en punkt.

Rand: · MON · |krona| ESPE-RANS... ME|K|A · SE|R|A · A|I|M|V| · 1667... .TV

Låt oss till en början konstatera, att den på frånsidan nämnda personen tycks vara okänd. "Gestricherus" betyder "från Gästrikland" och han kan mycket väl dessutom ha haft ett vanligt patronymikon som t ex Johansson eller Andersson. Hans Gillingstam vid Svenskt Biografiskt lexikon har förgä-

ves sökt namnet i kända matriklar från 1600-talets senare del. Naturligtvis kan han återfinnas i Kongl. Myntets ej helt genomförskade arkiv i Riksarkivet, men hittills har våra djupdykningar där varit förgäves. Även Rikets Ständers Banks arkiv (också i Riksarkivet) kan innehålla okända namn, trots att just detta saknas ibland Torgny Lindgrens många och flitigt gjorda excerpter.*

Det finns emellertid andra möjligheter att åtminstone delvis lösa gåtan med den opublicerade provpräglingen, nämligen att granska dess fysiska egenskaper. Metallen är, som vi sett, koppar, vikten 27,94 g och diametern 38,5 mm. Inga av dessa uppgifter hjälper oss särskilt mycket. Visserligen var Avesta huvudorten för kopparmyntningen medan guld och silver slogs i Stockholm, men provmynt i koppar är kända från Kongl. Myntet i huvudstaden. Diametern ligger under riksdalerns (40–42 mm) men över 8 mark (31,35 mm); påpekas bör kanske, att 4 mark varierar rätt mycket före 1680, främst 1664 (både över och under 38,5 mm). Vikten överensstämmer inte med något gängbart mynt i vare sig silvermynts- eller kopparmyntsräkningen (siffrorna kontrollerade mot tabellerna i B. Tingström, *Svensk numismatisk uppslagsbok*, 3:e uppl., Stockholm 1972).

Intressantare blir det när man iaktar enskildheter i "bilder" och text på präglingen. Utan att ha gjort en fullständig genomgång av det utomordentligt variantrika materialet från Karl XI:s tidiga regeringsår, kan vi konstatera, att tillverkaren måste ha varit verksam vid Kongl. Myntet i Stockholm och ha haft tillgång till

dess verktyg. Låt oss göra några påpekanden.

På *åtsidan* är kronan i mitten typisk för 2 öre (jfr t ex Bonnier** nr 684 från år 1667) i silver, REX i omskriften stämmer med 2-marksmynten. Sämre är det med DG, som mest liknar samma bokstäver på 4-marken, som infördes först året därpå (1668), men punsarna kan ju ha funnits tidigare. Övriga bokstäver stämmer inte helt med 2-markernas och synes vara litet "slarvigare", i några fall kanske handgraverade. Kungens ordningstal (XI) anges med romersk X:a och *bakvänd* arabisk 1:a. Klöverbladen under "mittbildens" krona har ingen exakt motsvarighet men påminner rätt mycket om det blad som återfinns på 4 öre – dock först 1669!

Frånsidans mittbild har en exakt motsvarighet till den öppna kronan på många 2-marker, den vanligaste av dem alla, införd 1666 och använd en bit in på 1700-talet. Hos Bonnier benämns den 1666 års a-typ.* Flertalet bokstäver på frånsidan är en blandning av stora och små, bättre och sämre graverade, blandade hur som helst. Hela framställningen är primitivare, "slarvigare", t o m kronringen har defekter. Kanske gravören varit hänvisad till en kasserad puns? (Jfr fig 2 a-c.)

Flera frågor återstår helt olösta, t ex vad åtsidans PT kan betyda ("Prof Tryck"?), eller varför inskriften SOLI DEO GLORIA (= åt Gud allena äran) på frånsidan valts. Har Johan Ulrik från Gästrikland velat ge Gud äran för sitt provmynt? Inskriften är i samtiden endast – såvitt vi i hast kun-

* De flesta läsare saknar förmodligen detta arbete och hänvisas då till B. Ahlström m fl: *Sveriges mynt 1521–1977*, Stockholm 1976, där Karl XI:s mynt beskrivits av den ene av författarna här (B. Wennström) och där kallas "krontyp F".

** Polletter vid Sala silvergruva, *Daedalus* 1955. – I sin katalog har storsamlaren Rålamb (Kungl Myntkabinetts arkiv) nederst s. 211 samma inskription på en liknande pollett, just som inre omskrift, och som den är avbildad bör den ha existerat i sinnevärlden. Tyvärr har den ej kunnat återfinnas i Riksbankens samling, dit den såldes 1756 (jfr E. Nathorst-Böös och I. Wischn i *NM XXXVI*, Stockholm 1987, s. 95).

* Som bekant övertog banken förvaltningen av Kongl. Myntet i Stockholm redan 1668, dvs året efter det som anges på provpräglingen, ehuru man inte tillträdde förrän i början av 1669. Detta har behandlats av T. Lindgren: Anteckningar om Rikets Ständers Banks förvaltning av Myntet i Stockholm 1668–1731. *NNA* 1952 och 1953, Stockholm 1956. Någon Johan Ulrik från Gästrikland omnämnes inte där.

** B. Holmberg: *Beskrivning över Isidor Adolf Bonniers samling Carl XI:s mynt*, Stockholm 1931.

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER · SÄLJER · BYTER
MYNT · SEDLAR · MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
III 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

nat se – känd dels (som randskrift) på en pollett från Sala silvergruva, som dock inte är säkert daterbar inom perioden (Norberg och Lagerqvist 1955, s. 78 nr 28**), dels på den danska sk Ebenezers-kronan 1659, där dock den Gud tillskrivna segern gällde kriget mot Sverige, varför den knappast kan ha varit direkt förebild (jfr H. Hede, *Danmarks og Norges mønter*, 3 rev. udg., Köpenhamn 1978, s. 50–51, nr 98–102). "Tänkespråket" är ju allmångods och återfanns redan vid denna tid som inskription i kyrkor, på byggnader, medaljer med svensk anknytning osv (jfr tex B.E. Hildebrand, *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar*. . . del I, Stockholm 1874, s. 119 m fl).

Randskriften är intressantast, låt vara att den är otydlig och endast MON ESPERANS kan ges någon innebörd

– samt givetvis det avslutande årtalet. MEKA – om det står så – kan rent förslagsvis sammanföras med de två föregående och tolkas som en förhoppning ("esperans") hos upphovsmannen, att hans maskin ("mekanisk") skall kunna användas för mynt i framtiden.

Som bekant förekom randskrift i Sverige först 1670 – på vissa 8-marksmynt – och detta förbereddes under den besvärliga period, då banken övertog förvaltningen av Myntet i huvudstaden under starkt motstånd från myntmästaren Abraham Cronström (jfr T. Lindgren, ovan cit. arbete); först vintern 1669 fick man tillgång till lokalerna. De gravörer som är aktuella vid denna tid är Henrik Zedritz (ca 1650–1706), J. Breuer (verksam ca 1658–1684, rymde från Sverige redan 1669, dödsår obekant), den unge

Arvid Karlsteen (1647–1718) delar av åren 1668–69 samt Anton Meybusch (ca 1645–1702) från 1670, men ingen av dem har initialer som passar in på vare sig vår Johan Ulrik eller på bokstäverna PT, för att inte tala om att deras överlägsna stil inte passar. Ett bankoprotokoll från 25 mars 1669 (här citerat efter S. Stenström: Arvid Karlsteen, hans liv och verk. *NNÄ* 1945, Göteborg) visar, att Breuer var sysselsatt med att "giöra mynt med bokstäfver på randen" och det kanske är värt att återge hela meningen:

H:r RijkzCammarRådet Fleming talte om att H:r Lillienhoff hade lofwat det Breyer på een egen bekostnad medh det andra skulle giöra mynt med bokstäfver på randen, frågandes huru därmed blifver. Commissarie Lillienhoff swarade att Breyer får nu presen, som tillsagt war, färdigh, och håller på dhe öfrige inventioner att perfectionnera, om hwilka han nu icke mycket tala wille, uthan blifwa dhe mycket nätte dher han som i projectet är reusseras lyckas).

Kort därefter rymde Breuer, som sagt, och det blev Meybusch som 1670 fick fullborda maskinen med fjäderkrans som försåg 8-markerna med lettring, som termen för märkning – med bokstäver eller på annat sätt – av myntets rand lyder. Dock tycks konsten inte ha varit alldeles okänd tidigare: Breuer hade gjort en medalj över Karl XI (Hildebrand, Carl XI nr 14) med lagerkrans på randen och det är tydligt (Stenström s. 226), att verkmästarna vid Myntet Marcus Warou (död 1690) eller dennes bror Johan (död 1701) sysslat med problemet på Cronströms tid. Warou skriver 1685 till Riksbanken:

Hafr iag practiserat ett instrument att wij här i Swerie såwäll som de uthi Engelandh på alla wära mynt kuna hafwa garfwer eller bookstäfver omkring Kanterne, hwilcket hoos dem ähr hållit och ännu hålles för ett Arcanum [hemlighet] och H:r Abram Cronström som offiast haf:r praesenterat 100 Ducater allenast at få see samma instrument, än dock icke kuna komma dem dher till; men nu Gudh skee loff:/ hafwa wij samma konsten här uthi wårt fäderneslandh och kan

***"Kökslatin" för "mekanisk"?

1. Den här behandlade kopparpräglingen från 1667 med randskrift. Kungl. Myntkabinettet. Foto Gunnel Jansson, Raå.

a
2:1

b
1:1

c
1:1

d
2:1

e
1:1

2 a–e. Detaljer från Karl XI-mynt att jämföras med motsvarande bilder och bokstäver på fig. 1 a. Krona från 2 öre 1667 (skala 2:1). b. REX från 2 mark 1667. c. DG från 4 mark 1668. d. Klöverblad från 4 öre 1669 (skala 2:1). e. Krona från 2 mark 1667. Exempel b–c och e i Kungl. Myntkabinettet, a och d i privat ägo. Foto ATA och Fritz Engström, KMK.

*dhensama introducetas och införas
nähr dhe wela wara så Courieuse be-
tahla mig för mitt arbete och mig ihog
komma medh en honorable Discretion
för min Invention, som uti alla ko-
nunga Rijken och republikuer bruke-
lige ähre som inthet för haf:er warit
practicerat. . .*

Eftersom Cronström lämnat Mynt-
verket tidigt år 1669 måste den utfästa
belöningen gälla åren innan och ha
frestat många av de anställda. Sten-
ström tror, att Marcus Warou i
Cronströms uppdrag kan ha "spione-
rat" vid utländska myntverk. Hans
"upppfinning" erbjöds 1690 av änkan
till banken, men det blev ingenting av
med affären: "bokstavsverket" fanns
nämligen kvar hos brodern Johan när
denne avled 1701. Vi har alltså minst
fyra tekniker och medaljgravörer
(gränsen var flytande), som samtidigt
studerat och utövat lettringskonsten:
bröderna Warou, Breuer och Mey-
busch. Möjligen kan vi också tänka
oss Karlsteen, som emellertid långa
perioder vistades utomlands för prak-
tik och studier. Till dessa personer
kan vi nu troligen lägga den hittills
oidentifierade Johan Ulrik Gestrice-
rus, som säkerligen också fikade efter
de 100 dukaternas belöning.

Förkortningar:

NM = Numismatiska Meddelanden
NNÅ = Nordisk Numismatisk
Årsskrift
NNUM = Nordisk Numismatisk
Unions Medlemsblad

Myntförfalskning i Ulricehamn 1845

År 1845 greps i Ulricehamn en kop-
parslagare vid namn Schulz för mynt-
förfalskning. Han hade vid sidan av
sitt normala värv specialiserat sig på
tillverkning av svenska silvermynt,
såväl hela som halva och fjärdedels
riksdalar. "Mynten" hade något blå-
aktigare färg samt en ej alldeles ren
klang som de äkta silvermynten. För
övrigt var de tämligen skickligt utför-
da. Vid husrannsakan hos Schulz fann
man både stämplor som färdiga och
halvfärdiga falska mynt. I hemmet
fanns även en mängd tjuvgods. Såsom
medhjälpare uppgav Schulz att han
hade haft en f.d. underofficer vid namn
Deirich. Denne Deirich hade tidigare
varit straffad för delaktighet i stölder
och även blivit anklagad för poströve-
ri m.m.

JW

*Vi tackar
våra kunder för det
gångna året
och önskar en
God Jul
och ett
Gott Nytt År.*

AHLSTRÖMS
MYNTHANDEL
KVALITET 30 ÅR TRADITION

En myntannons från 1798

Till Kungl. Myntet på Helgeandshol-
men i Stockholm kom det regelbundet
främmande mynt och äldre svenska
mynt för nedsmältning. Säkert fanns
det också en hel del material – mynt
och medaljer – som användes i arbe-
tet vid framställning av nya myntty-
per. De anställda vid Kungl. Myntet
sysslade uppenbarligen med försälj-
ning av numismatiskt material samt
annat som kunde inbringa en privat
inkomst. Om detta skedde med mynt-
mästarens godkännande är idag
okänt, men handeln skedde öppet.
Den nedannämnda porfyrförsäljnin-
gen var i alla händelser klart legal,
eftersom Hjelm satt i Porfyrverkets
styrelse och detta var underställt
Bergskollegium. I en annons från
1798 finns följande text:

*En samling af Ryska Kejsares Medail-
ler, i Tenn aftryckte, är till salu för bil-
ligt pris; underrättelse lemnas hos
Waktmästaren Lang på Kongl. Myntet.
Hos Mynt-Guardien Hjelm, boende i
trappa up i Kongl. Mynthuset wid
Norrbro, finnas åtskillige Porphyrbet-
eten til salu.*

JW

Statliga museer saknar kontroll över sina samlingar

De statliga museerna har dålig kontroll
över sina samlingar. Riksdagens revisorer
föreslår därför skärpta regler för hur sam-
lingarna skall registreras och dokumen-
teras.

I instruktionerna till de statliga museer-
na, som totalt är 41, heter det att museerna
skall "värda, förteckna, vetenskapligt be-
arbeta och genom nyförvärv berika" sina
samlingar. Några mer detaljerade regler
om hur museerna skall "förteckna" finns
inte. Redan det är en brist, menar riksdag-
ens revisorer, som anser att man åtmins-
tone måste ställa tre minimikrav på muse-
ernas registrering. Registreringssystemen
måste vara sådana att museerna vet (1) vil-
ka föremål de har i sina samlingar, (2) var
varje föremål normalt skall finnas och (3)
om ett föremål har flyttats från sin vanliga
plats, till exempel för att lånas ut till ett
annat museum för utställning.

Revisorernas undersökning visar att stөр-
re delen av de statliga museerna inte upp-
fyller de här kraven. De har alltså inte
hundraprocentig kontroll över vad som
finns i samlingarna och var varje föremål
befinner sig. Det finns dock stora skillnader
mellan museerna och museernas olika
avdelningar. Man anser till exempel att
mer än hälften av specialmuseerna (till
denna kategori av museer hör Kungl Mynt-
kabinettet) har fullständig kontroll enligt
revisorernas definition. Endast 14% av de
kulturhistoriska museerna anser sig ha så-
dan kontroll.

Revisorerna finner det anmärkningsvärt
att ungefär hälften av museerna varken har
rutiner som ger fullgod kontroll eller ens
ambitioner att införa sådana rutiner. En del
museer uppger att de inte kan leva upp till
rimliga säkerhetskrav av ekonomiska eller
praktiska skäl.

Undersökningen visar att det behövs
stramare rutiner, skriver revisorerna. De
föreslår att regeringen utfärdar en särskild
föreskrift till museerna med tydliga, mera
detaljerade krav på hur registreringen och
dokumentationen skall se ut. Ett minimi-
krav är att det framgår vilka föremål mu-
seerna har och var de finns. Styrelsen för
varje museum får besluta hur noggrann re-
gistrering museet behöver.

Revisorerna föreslår även att regeringen
låter göra revisioner av museernas sam-
lingar. Det förutsätter att museerna gör in-
terna revisioner som den externa revisio-
nen kan ställas mot. Ett annat förslag är
att museerna får möjlighet att sköta sin re-
gistrering med hjälp av data, vilket har
prövats på Kungl Myntkabinettet med gott
resultat tack vare ekonomiskt bidrag från
Sven Svenssons Stiftelse för numismatik.

TS

Ordensnytt från Tjeckoslovakien

Av Leif Pålsson

Det ännu under sensommaren 1989 oväntade, fredliga och snabba avvecklandet av de flesta sk realsocialistiska, dvs kommunistiska diktaturerna eller folkdemokratierna i Centraleuropa, det tidigare Östeuropa, kommer även att medföra ett "systemskitte" på ordens- och dekorationsväsendets område, där de försvunna regimernas symboler blivit förbrukade. Denna symbolvärld och de därtill anslutande utmärkelserna ha - i likhet med "tredje rikets" - blivit ett avslutat helt, som säkerligen blir föremål för framtida forskning och analys, förmodligen även ett samlarintresse. Redan ha föremål från "överskottslager" (med en eufemism) börjat uppdyka på den svarta, rentav öppna, marknaden i väst och den officiella litteraturen torde snart bli rar för att under nästa sekel utgivas i faksimiltryck!

Även om detta dekorationssystem i stort sett kopierats efter det sovjetiska, var det likväl ej helt uniformt. Således införde folkrepubliken Polen aldrig några gyllene stjärnor för diverse hjältar utan bibehöll flertalet gamla ordnar och dekorationer med "Virtuti militari" och "Polonia restituta" i spetsen (liksom exilregeringen i London) och nyinstiftade andra med ganska traditionell utformning. Nödvändiga förändringar torde bli obetydliga sedan i ksvapnets örn återfått sin krona.

Helt unikt torde vara, att en hel stat med sin statsapparat den 3 oktober upplöstes i sina återuppståndna beståndsdelar - de fem "länderna" - och uppgick i sitt grannland, förbundsrepubliken Tyskland. De - enligt läget 1983 - 143 officiella utmärkelserna (varav fem icke bärbara) i den forna "Tyska demokratiska republiken" (DDR) förlorade över en natt sin huvudman och blevo obsoleta.¹⁾ Förmodligen måste övergångsbestämmelser därvidlag införas i en reviderad version av 1957 års västtyska, numera alltyska, ordenslag. Endast en av de sju östtyska ordnarna var uttryckligen instiftad enbart för utlänningar (se *SNT*, nr 9-10/1986:284). Om instiftandet av nya "landsordnar" sker, liksom förut i Västtyskland (se *SNT*, nr 7/1989:169), återstår att se.

Endast från den Tjeckoslovakiska förbundsrepubliken (ČSFR) föreligger hittills en redogörelse för den tänkta strukturen. I början av februari 1990 tillsatte president Havel en särskild kommission för att arbeta med en omgestaltning av det nya ordenssystemet. Att ordnarna från perioden 1948-1989 måste åsidosättas, var uppenbart. De bedömdes såsom varande ett arv från den kommunistiska terrorn och hade i synnerhet förlänats denna regims representanter. Två av dessa tio ordnar - 25 februari 1948-orden och *Segerrika februari-orden* - rentav premierade deltagandet i dennas maktövertagande och folk-

republikens högsta orden - *Klement Gottwald-orden för det socialistiska fäderneslandets uppbyggnad* - hedrade en av de främsta upphovsmännen bakom denna statskupp! Två ordnar voro reserverade för utlänningar, nämligen dels den gamla *Vita Lejonets orden* (se nedan), dels den 1976 instiftade *Vänskapsorden* (Råd prästelstvi) med ett ganska originellt ordenstecken (se bild); eftersom sistnämnda endast förlänades utländska kommunister - "vänskapen" i ordensnamnet var således mycket speciell - försvinner även denna orden.

Kommissionen har efter många rådslag kommit till överenskommelsen att samtliga tjeckoslovakiska ordnar och andra dekorationer icke förlora sin giltighet, men ej mera förlänas! Innehavarna av dessa ordnar, i synnerhet av de sk socialistiska, kunna dock, om de så vilja, vidarebära dessa till sin död, men naturligtvis alltid bakom de nyinstiftade ordnarna och medaljerna! En salomonisk lösning, kan det synas.

Staten skall endast ha tre ordnar, ytterligare tre förtjänstmedaljer samt dessutom "tapperhetsmedaljen", vilken egentligen är en "räddningsmedalj".

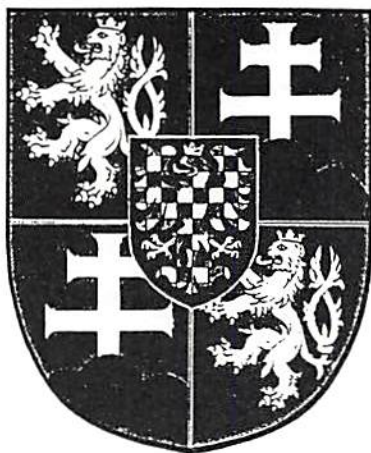
Den högsta orden i Tjeckoslovakien är *Vita Lejonets orden*, änyo i de fem ordensklasserna som vid instiftandet 1922,

men denna gång utan Vita Lejonets förtjänstmedaljer (liksom de båda lägsta ordensklasserna avskaffade redan 1961). Enligt kommissionens planer skall ordens-tecknets åtsida visa det tjeckiska (böhmska) krönte silverlejonet, men p g a det ändrade riksvapnet utan Slovakiens vapen på bröstet. Liksom vid 1961 års ändring bortfalla de fem landsvapnen på fransidans rödemaljerade "korsarmar" (se bild) och i stället insättes det kvadrerade nya statsvapnet (se bild) i mittgloben; efter andra världskriget avträdde fö Rutenien eller Subkarpatiska Ryssland (sedan 1945 Karpoukrajina) till Sovjetunionen. Ordensbandet bibehålles oförändrat liksom storkorskraschanen, men med 90 mm diameter och II. klassens kraschan blir 70 mm. Ordensdevisen, VERITAS VINCIT (Sanningen segrar), blir numera på latin. Liksom tidigare förbehålles ordenskedjan statsöverhuvuden, men republikens president, som nu uttryckligen blir ordensöverran med ett order, kapitel vid sin sida, har rätt att bära kedjan och I. ordensklassen under sin ämbetstid; parlamentet skall dock avgöra, om han får behålla dessa efter avgången! Antalet utlänningar blir oinskränkt.

Republikens högsta civilförtjänstorden blir *Thomas Garrigue Masaryk-orden*. Den är således uppkallad efter det fria Tjeckoslovakiens förste president (levde 1850-1937), har även fem ordensklasser med två kraschaner samt visar i åtsidans

1) och 2) Vita Lejonets orden, åt- och fränsida, ursprunglig m/1922 med kedja m/1924 (teckningar av Jiří Louda i *The Armorial*, Edinburgh, Vol. V, No. 1, February 1965, omslaget samt s. 13 och 15).

3) Refuserat vapenförslag 1990 med Moraviens/Mährens vapen i en hjärtsköld (efter tidsskriften Z'90 [Zápisník], Praha, årg. 34, nr 5, 1/3 1990).

mittglob professor Masaryk i dennes typiska mössa. Orden skall ha ett eget ordenskapitel och statspresidenten får rätt att bära storkorset. Antalet innehavare av de olika ordensklasserna begränsas. Ordensdag blir den 21 oktober.

Ordenstecknet har den föregående form, men är blått.

Högsta militärförtjänstorden blir *Milan Rastislav Štefánik-orden*, uppkallad efter flyggeneralen och landets förste krigsminister under frihetskriget dr Štefánik (1880-1919), vilken var slovak till börd och tidigare hade varit verksam som astronom i Frankrike, men förolyckades vid en flygolycka utanför Pressburg/Bratislava.² Även denna orden skall ha fem klasser och ett ordenskapitel som föregående. Förlämningsdag blir den 8 maj och även dennes ordensklasser begränsas.

Åtsidemedaljongen visar generalens porträtt, men såsom förebild för själva ordenstecknet tjänar den *Falkorden*, som

denne själv 1918 utformat och låtit instifta såsom den första tjeckoslovakiska förtjänstorden, inofficiellt även kallad "Štefánik-orden", men trots statuter följande år egentligen aldrig förverkligades. Det cirkulära ordenstecknets fem armar äro dock vitemaljerade i motsats till förebildens blåemaljerade. Kraschanen är tiopsig för I. klassen, och fempsig för II.

Vidare skall finnas "förtjänstmedaljen", i guld, silver och brons, med korslagda svärd på bandet för militärer. Den kan förlämnas för alla möjliga förtjänster, ävensom för konst och vetenskap, sport, hälsovård, undervisning osv. Den sista medaljen är "tapperhetsmedaljen", vilken presidenten skall tilldela den som räddat människoliv. Dessutom ha nationalförsvarsministern och inrikesministern rätt att förläna "tjänstemedaljer" för fem, tio och 15 redligt fullgjorda tjänsteår. Ministern har även rätt att överlämna en "särmedalj" (Verwundeten-Medaille). Det betonas dock, att förlä-

Kungl Myntkabinettet

Utställningar: Ingång Narvavägen (hörnet Linnégatan) 2 tr, Stockholm

Specialutställningar:

"Ur dolda gömmor"

"Ryssland i uppror"

"Sparbankernas historia"

Nya Sparbanken, Västerås

1/11 -90 - 1/2 -91

Ring i övrigt telefon 08-783 94 00 för information.

Museet:

Tisdag - söndag 12-17

Måndag stängt

Besöksid: tisdag 13-16

ingång Narvavägen

Besöksadress

(efter överenskommelse om tid per telefon): Storgatan 41

Postadress:

Box 5405, 114 84 Stockholm

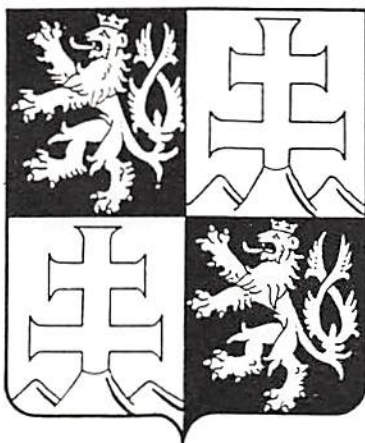
Tel: 08-783 94 00

ningar böra ske sparsamt för att kunna höja ordnarnas betydelse.

På särskild önskan från de slovakiska separatisternas sida få även de tjeckiska och slovakiska landsregeringarna rätt att anskaffa egna "landsordnar" (jfr Västtyskland och Österrike).

För att hedra minnet av pedagogen J. A. Comenius/Komenský (1592-1670) och fysiologen J. E. Purkyně/Purkinje (1787-1869) instiftades 1953 resp. 1954 särskilda, bärbara förtjänstmedaljer.³⁾ Ordenskommissionen har anbefallt de båda nationella landsregeringarna att även i fortsättningen använda dessa båda medaljer såsom "resortmedaljer" i hälsovårds- och skolministerierna. Eftersom det i båda fallen rör sig om tjeckiska lärda, synes dock anmodan icke ha så väl emottagits av slovakerna!

Mähända kan det förvåna i utlandet, att icke i större utsträckning kunnat anknytas till det högmedeltida rikets ärorika historia med namn såsom Premysliderna, konung/kejsar Karl IV, vilken redan 1936 gav namn åt en militärdekorations- och Böhmens/Tjeckiens skyddspatron Václav/Wenzel den helige eller dennes krona, rikets nationalsymbol. Förklaringen torde bli sökas i att den moderna förbundsrepubliken består av två nationer, vilka först år 1918 fingo en gemensam historia. Utmärkelser på förbundsplanet måste således accepteras av båda parter och de nämnda historiska personligheternas - från den tjeckiska sidan - motpart på den slovakiska var bl a furst Pri-

4) Tjeckiska republikens stora "landsvapen" m/1990 med vapen även för Moravien och Schlesien; Tjeckoslovakiska republikens statsvapen m/1990 (teckningar av J. Louda i *The Coat of Arms, London, N.S. Volume VIII, No. 150, Summer 1990, s. 208*).

byna (döpt 830), vilken 1940 gav namn till en förtjänstorden i den kortlivade republiken Slovakien! När ej denna historiska inspiration längre stod till buds, måste den naturliga utgångspunkten bli ett par förgrundsgestalter för den nationella befrielsen under 1900-talet, även om dylik ordensnamngivning varit relativt sällsynt inom Europa på denna sida om den nu förvittrade järnridån (jfr dock Mannerheimkorsen i Finland). Ordenskommissionens uppgift har säkert varit både grannlaga och föga enkel! Vita Lejonets ordens "uppvärdering" tillmötesgår gamla tankegångar, även om ej heller nu orden öppnats för inhemska medborgare; på slovakernas önskan har "Tjeckoslovakiska" borttagits ur ordensnamnet! Korsform för de nya ordena har undvikits!

Den allmänna ordenslagen behandlades i september av det federala parlamentet, som sedan - efter konstnärstävlingen - skall taga ställning till de enskilda ordenslagarna och -statuterna.

En annan sida av den revitaliserade nationella symboliken har varit det nya stats- eller riksvapnet, där en återgång till förkrigstidens version - giltig 1918-1960 - var politiskt omöjlig. Utvecklingslinjerna framgå av illustrationerna, men slutresultatet blev en i mars fastställd kvadrerad sköld av Tjeckien (Böhmen) och Slovakien, eftersom Moravien (Mähren) ej har likvärdig konstitutionell ställning med dessa. Den första "Prag-våren" 1968 följdes av en 22-årig kyla till "sammetsrevolutionen" i november 1989. Här har redogjorts för en av dess konsekvenser.

För informationen (brev 15.VIII. och 10.IX 1990) tackas ordföranden i det tjeckoslovakiska sällskapet för finplastikens vänner "Drogna plastika" *Václav Měříčka*, Prag, själv ledamot av nämnda ordenskommission, tjeckiska nationalrådet och tidigare även styrelsen för det tjecko-

slovakiska folkpartiet/CDU, ävensom verksam inom ministerialkansliet och författare till talrika ordensverk (jfr *Orden-Militaria-Magazin*, Nr. 34, Februar 1990, s. 14).

Litteratur (utöver i bildtexten nämnd):

Poul Ohm Hieronymussen, *Europäische ordner i farver*, København 1966.

(K-G) Kletmann - (O.) Neubecker, *Ordens-Lexikon*, 3, Berlin (1964). "Tschechoslovakischer Orden vom Weissen Löwen (Weisser Löwenorden)". Je 091 011.

Václav Měříčka, "Der tschechoslovakische Falken-Orden. Československý řád Sokola", *Ordenskunde* (Berlin), Nr 10/1959.

Vladivoj Pulec (†), *Československá státní vyznamenání, státní čestná uznání a ceny*, Prag 1980.

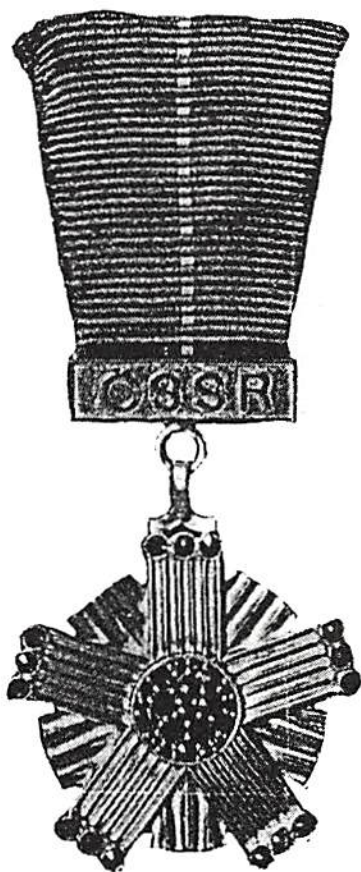
Günter Tautz, *Orden und Medaillen, Staatliche Auszeichnungen der Deutschen Demokratischen Republik* (BI-Taschenlexikon), 2 uppl., Leipzig 1983.

Noter

¹⁾ Med nytillskott var den sista (1989) noteringen inalles 155 utmärkelser; se Gerd Scharfenberg, "40 Jahre staatliche Auszeichnungen der DDR. Eine Retrospektive", *Orden-Militaria-Magazin* (Steinau), 9. Jg., Nr 37, August 1990, s. 4 - nytillskotten ha ej kunnat analyseras.

²⁾ Masaryk var däremot icke slovak, vilket felaktigt uppgives i *Nordisk familjebok*, 3 uppl., 13, Stockholm 1930, sp. 974; han föddes i Hodonín/Göding i Sydmähren, vilken regions innevärdare kallas "mähriska slovak", men tala tjeckiska och opterade för den tjeckiska republiken.

³⁾ Slutligen biskop Comenius har även en plats i svensk lärdomshistoria, han tillhörde en tid den expanderande svenska stormaktens "intelligensimport" och slog sig ned i Elbing i Ostpreussen för att arbeta med det svenska skolväsendets förbättring (John Landquist, *Pedagogikens historia*, 4 uppl., Lund 1952, s 81 - 89; Sten Lindroth, *Svensk lärdomshistoria*, 2, Stockholm 1975, s 168-9 et passim).

5) Vänskapsorden (efter V. Měříčka, *Československá vyznamenání, IV část, Königgrätz 1976, s. 154*).

LUNDS MYNTHANDEL

KÖPER och SÄLJER
BYTER och VÄRDERAR

MYNT och SEDLAR
TILLBEHÖR och LITTERATUR

GRATIS LAGERLISTA
(uppgiv samlarområde)

Klostergatan 5, 222 22 LUND
Tel 046-14 43 69

Karl Knutsson i Karlstad

Örtugsfynd år 1930

Av Monica Golabiewski Lannby

Den 26 juli 1988 inlämnades till Kungl. Myntkabinetet omkring 65 mynt och en del andra föremål av Ole Kjellin, Huddinge. Han berättade då att en del av dem härrörde från ett mindre skattfynd som gjordes i unga år av hans far, regissören och skådespelaren Alf Kjellin, i Mariebergsskogen i Karlstad, Värmland. Till sammans med mynten, som låg ordnade i papperspåsar med påskrivet datum om när de hittats, inlämnades också en handskrivnen redogörelse för fyndomständigheterna. Denna är varken daterad eller undertecknad men inlämnaren uppgav att den var gjord av hans farfar, Helge Kjellin. Tack vare denna rapport har ett försök till en beskrivning av själva skattfyndet kunnat göras här. Många av mynten är svårt angripna av korrosion och ett par är till och med hopkorroderade, varför det exakta antalet är något osäkert. Men det rör sig framförallt om svenska mynt från 1400-1800-talen, varav åtminstone de medeltida och eventuellt 1500-talsmynten kan utgöra det

samlade fyndet. Resten är också mynt som påträffats vid fyndplatsen men även andra fyndmynt som kan ha tillförts samlingen i efterhand.

De första mynten hittades på valborgsmässaofon år 1930. Alf Kjellin var då endast tio år gammal, och tillsammans med sin skolkamrat Sven Fränkel var han på väg upp mot kafestugan vid friluftsmuseet i Mariebergsskogen. På den stora gången, mittför en intill liggande fågeldamm, såg de något som de först uppfattade som plåtbitar men visade sig vid närmare påseende vara "ett par förrostade små mynt". Pojkarna tog vara på fyndet och lämnade det till Alfs far, professor Helge Kjellin, som då var intendent vid Värmlands museum i Karlstad. Först i september samma år gjorde museet en undersökning av fyndplatsen och då hittade man ytterligare sju-åtta mynt. Professor Kjellin som under resten av hösten befann sig i Lettland, Riga, hade givit i uppdrag åt sin vikarie att rengöra och bestämma de funna mynten. De visade

sig då vara medeltida örtugar från Karl Knutssons tid samt ett "större" mynt från Johan III.

Vintervädret omöjliggjorde ytterligare undersökningar men i februari året därpå hade på Helge Kjellins uppmaning

... nämnda skolgossar ... vid tvenne tillfällen ... trots snö och frusen mark lyckats på samma plats i Mariebergsskogen finna och hacka fram inte mindre än tills. ytterligare ett 30-tal mynt, ävensom en stor hyska av / / och ett pilgrimsstecken av bly ornerat med en ingraverad fyrväppling.

Kjellins teori var att mynten, som vid fyndtillfället låg ytligt, hade följt med ditkört grus från grustaget vid Sörmon, väster om Karlstad. Friluftsmuseet hade nämligen erhållit grus därifrån för förbättring av vägarna. Med anledning av pojkarnas senaste fynd bestämde sig Kjellin för att tillsammans med en av stadens gruskörare göra en undersökning på själva grustagningsplatsen. Se *fig. 1*. Men vid en förfrågan vid grustaget sades att man där "aldrig sett vare sig mynt, benpipor, krukskärvor eller ngt annat" trots att gruset ofta harpats (rensats).

Enligt Kjellin är det ändå troligt att ursprungsplatsen har legat vid grustaget, men strax söder och sydost där, varifrån staden tillfälligt hämtade grus. Kjellin skriver i sin fyndberättelse att

... mynten - att döma av att de i Mariebergsskogen anträffats så gott som på samma plats - blivit nedgrävda i Sörmon i lagret ovanför stenbandet, alltså täml. högt upp i ytan; och att denna nedgrävning, eftersom det i saml. förekommer ett mynt så sent som fr. Johan III:s tid (15--), skett först då. Det skulle alltså då ha varit någon, som velat dölja sin myntskatt, i vilken t o m ett par hundra år äldre mynt ingår. Mer egendomligt är hyskans o. pilgrimsstecknets förekomst i samlingen. De kunna ju icke ha representerat något egentligt penningvärde.

Vid en utredning av samlingen visar det sig att de först funna mynten, vilka lyckligtvis rengjordes redan inom ett halvår efter fyndtillfället, är de enda som går att bestämma exakt. Se *fig. 2:1-5*. De övriga gjordes aldrig rena och är nu i mycket dålig kondition och endast på ett fåtal mynt kan man idag skönja prägel. Alla mynt har lämnats till Institutionen för konservering men en sammanställning och tolkning av fyndet kan göras redan nu med reservation för att alla inlämnade mynt för-

Fig. 1. Professor Helge Kjellin vid grustaget i Sörmon den 25/2 1931. Foto: Karl Nyström, Karlstad.

Fig. 2. Mynt funna i Mariebergsskogen år 1930.

1. Kristoffer av Bayern, Stockholm, örtug. 2. Karl Knutsson Bonde, Stockholm, örtug. 3-4. Karl Knutsson Bonde, Åbo, örtugar. 5. Johan III, Stockholm, 4 öre 1575. Foto: Gabriel Hildebrand, Raå.

modligen inte tillhör det ursprungliga fyndet.

Beskrivning av mynten

SVERIGE

Erik av Pommern (1396-1439)

1. Stockholm. Örtug, trekronorssköld på litet kors) (bokstaven E på kors. LL A2a, efter 1405.
2. Stockholm. Örtug, trekronorssköld på litet kors) (bokstaven E på kors. LL A2a-b, efter 1405.
3. Myntort? Örtug, trekronorssköld?) (bokstaven E på kors.
4. Stockholm. Örtug, åtsida?) (bokstaven E på kors. Skadat.

Kristoffer av Bayern (1441-48)

5. Stockholm. Örtug, trekronorssköld på litet kors) (bokstaven E på kors. LL A2c. Fig. 2:1.

Karl Knutsson Bonde (1448-57, 1464-65, 1467-70)

6. Stockholm. Örtug, bondevapnet på stort kors) (trekronorssköld på stort kors. LL A3a, efter 1450. Fig. 2:2.
7. Åbo. Örtug, bondevapnet med krönt A på stort kors) (trekronorssköld på stort kors, bitecken stjärnor. LL D6, efter 1453. Fig. 2:3.
8. Dito men utan stjärnor. Fig. 2:4.

9-11. Som nr 8.

12. Myntort? Örtug, bondevapnet på stort kors) (trekronorssköld på stort kors.

Johan III (1568-92)

13. Stockholm. 4 öre 1575. Fig. 2:5.
14. Stockholm. 4 öre (1590-92), klipping.
15. Stockholm. 1/2 öre 1578.
16. Som nr 15 men 1581. Fragment.
17. Som nr 15 men 1582.

GOTLAND UNDER DANMARK

Sören Norby (1524-25)

18. Visby. Skilling (1523), Sören Norbys vapen) (lammet med fannan, utan år. Fragment.

De flesta av de resterande ca 47 mynten är som nämnts mycket korroderade och i det närmaste obestämbara. De som har identifierats är kopparmynt från 1700-1800-talen. Något ytterligare medeltida mynt är dock inte med och troligen finns här inte något mer mynt som kan tillhöra skatten.

"Smedbergs änné"

I sin handskrivna redogörelse - som mera liknar spontana anteckningar - gör Helge Kjellin en liten utvikelse och berättar följande anekdot som han

sätter i samband med den förmodade fyndplatsen:

10 1/2 km. rakt v. ut från Karlstad ligger det sk "Smedbergs änné", bredvid den sk "Supetalla", fordomdags en rastplats, där bönderna och resande stannade för att rasta hästarna och få sig en färdknäpp. Namnet "Smedbergs änné" har platsen fått därav att en / / vid namn Smedberg där mördats och begravts, på hans gravplats har folket alltsedan dess kastat rispinnar, så att där nu finnes en rätt försvarlig rishög. En vägvisare är uppställt mitt för denna rastplats, där fö en mindre serveringspaviljong uppförts. Från denna plats . . . går en väg åt ostnordost mot Önnerud-Hertröga-Grava. Ungefär 900 m inåt denna väg från "Smedbergs änné" ligger ett större grustag, varifrån nämnda grus erhållits.

Sammanfattning

Mynt nr 5-8 samt nr 13, fig. 2:1-5, är förmodligen de som hittades vid friluftsmuseet av de båda skolgossarna på valborgsmässoaftonen samt i september samma år. De är nämligen de enda som är rengjorda och de befinner sig fortfarande i gott skick. De överensstämmer också med de första bestämningarna som gjordes, dvs från "Karl Knutssons tid". Bland dessa mynt befinner sig också det som av Kjellin betecknats som "ett större

från Johan III:s tid", dvs 4 öre 1575. Av anteckningarna på påsarna att döma hör även mynt nr 1 dit. Antalet stämmer dessvärre inte med uppgiften om först "ett par" upphittade mynt och sedan "7-8 mynt". Resterande mynt skulle alltså vara de som pojkar-na lyckades "hacka fram" under februari i Mariebergsskogen. Men som tidigare påpekats finns bland de inlämnade mynten flera som rimligtvis inte kan tillhöra skatten även om de påträffats vid samma fyndtillfälle och i ursprungsfyndets omedelbara närhet. Av omkring 65 mynt är endast 18 tänkbara som tillhörande ett samlat fynd. Av dessa är tolv medeltida. Det äldsta myntet är Erik av Pommern-örtugen (1405-39) i fyra exemplar. Här finns en örtug från Kristoffer av Bayern och sju örtugar från Karl Knutsson Bonde, varav de flesta är Åbo-präglingar. Fem mynt som kan tänkas tillhöra det samlade fyndet (skatter från denna tid har tidigare visat sig innehålla mynt från ett par århundraden) är från Johan III. Slutmyntet kunde vara klippingen från 1590-92. En gotländsk skilling från 1523 håller sig inom denna period. Men mynt kan ha lagts till och tagits ur samlingen och troligen har inte ens alla mynt från skatten hittats.

Prosten Lanaerus samlingar

Bland det sena 1700-talets skånska präster tillhörde Lanaerus utan tvivel kultureliten, en begåvad, spirituellt och mångkunnig man, vars egna alster både på vers och prosa väl berättigade honom att tillkallas som rådgivare, när det gällde något så viktigt som en ny svenska folksalmbok. Hans djupa klassiska bildning gav honom ett obegränsat förråd av bilder och allusioner. Främst kom han att bli en mästare inom ett av tidens modeintressen, den sk emblematisken, där hans fyndighet vid formandet av korta deviser på medaljer, porträtt, gravvårdar, kyrkklockor m m, kom till sin rätt och bli förskaffade honom Vitterhetsakademins högsta belöning 1774, en guldmedalj av 20 dukaters vikt. Som ett exempel på hans tillfällighetsstycken nedtecknas här hans "Riksdags-Skål":

Ridderskapets rang och ära,
Prästens spannmål och latin,
Borgerskapets beck och tjära,
Bondeståndets brännevin.

Anders Lanaerus. Gravyr av Anton Ulrik Berndes, 1810.

Anders Lanaerus föddes i Lund 1738 och blev med tiden prost i Ingelstorp i Kristianstads län. Åren 1792 och 1800 var han riksdagsfullmäktige för Lunds stift. Sistnämnda år blev han teol. dr i Uppsala.

Lanaerus sista årtionde förflöt lugnt. Efter 1800 års riksdag tycks han ha alltmera dragit sig undan från offentligheten. "Han inneslöt sig" skriver Feuk, "bland sina böcker. Hans bibliotek var en rik skattkammare, en värld för den som ville draga sig från världen. Den bestod af en vald och dyrbar boksamling i förening med en mängd fornsaker och konstverk, såsom runstafvar, urnor, medaljer, graveringar, modeller och målningar".

Att Lanaerus var numismatiker förstår vi av en annons i Lunds Wecko-blad. Enligt denna annons skulle prostens samlingar säljas den 2 december 1812, nämligen:

1. En porträttsamling av 115 porträtt och kopparstick, försedda till större delen med förgyllda ramar och glas.
2. omkring 600 porträtt utan glas och ramar, därav 206 av svenska lärde och märkvärdiga män.
3. en myntsamling, 61 silvermynt, 92 kopparmynt förutom en samling grekiska och romerska kopparmynt.
4. 40 antiker, avtryck i svavel.

Litteratur:

Carlquist, G., *Lunds Stifts Herdaminne*. Ser. II:9. Lund 1963, s. 369-379.
Feuk, L., *Biografiska skizzer och*

anekdoter från Willands härad, ... 1883, s. 68-85.

Rasmusson, N. L., *Medaljer och jetonger slagna av Kungl. Vitterhetsakademien och Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets akademien 1753-1953*. Lund 1953, s. 56-57.

Ian Wiséhn

Oväntat skattfynd

Vid restaureringen av det gamla stads-huset i Łódź (Polen) påträffades i en vägg ett gammalt infällt kassaskåp, dolt under en tapet. Statsarkivet (som numera använder byggnaden) tillkallade den lokala polisen och man dyrkade upp kassaskåpet, som var ganska ålderdomligt.

Inne i skåpet låg flera linnepåsar med mynt och man ringde nu efter personal från det närliggande Arkeologiska och Etnografiska museet. Dr. A. Mikołajczyk - välkänd polsk numismatiker, på vars redogörelse denna notis baserar sig - fick göra inventeringen. Det stod snart klart att skatten gömtes undan i slutet av första världskriget. Mynten är från 1800- och 1900-talen, men också 72 st från det polska kungadömet dagar. Från Ryssland kom 240 silvermynt i olika valörer och från Tyska riket 178 talar, från Österrike-Ungern 86 silvermynt samt en av Frans Josefs 4-dukater, 22 i Tyskland slagna järnmynt för bruk i Polen låg också i gömman. I mindre antal var flera europeiska och utom-europeiska stater representerade, några i guld. Tre silvermynt var svenska, ett danskt, två finska och två norska. När utställningen öppnats (de påträffades i februari 1990) får vi kanske veta mera om vilka valörer och årtal det gällde.

LLI

Ny förening i Tyskland

Vår välkände medverkande i SNT, Josef Hackl, även ansluten till SNF, har grundat en ny förening denna vår. *Münzverein Neumarkt Opf. und Umgebung e.V.* Den stöds genom Hackls förmedling av den lokala sparbanken i Neumarkt. Sedan i september är den ansluten till Verband der Deutschen Münzvereine.

Neumarkt brukar anges som födelseort för vår unionskung Kristoffer av Bayern (död 1448).

LLI

Milles förslag till Publicistklubbens märke

Carl Milles (1875–1955) samarbetade under många år med Herman Bergman, som var konstgjutare i Stockholm. Egentligen var detta inte så märkligt, eftersom Bergmans gjuteri var det bästa i Sverige. Bergman (1869–1954) grundade 1895 ett eget konstgjuteri i Stockholm. Sedan 1908 gick företaget under namnet Herman Bergmans konstgjuteri AB. Här har de flesta moderna monumentalskulpturerna i Sverige gjutits (t ex Sten Sturemonumentet som utfördes 1913, rest i brons på Kronåsen vid Uppsala först 1925 – statyn som ansågs vara ”mera sten än Sture”). Gjuteriet utförde även många mindre arbeten, bl a ornamenter i Dramatiska teaterns foajéer och vestibul, en kolossalbyst av Olof Rudbeck och de sexton reliefplattorna i brons som smyckar kungl. slottets södra fasad. Förutom det rent yrkesmässiga var Milles och Bergman personliga vänner. Om Bergman skrev Milles:

När jag var ny hemma i Sverige var jag mycket med den robuste intelligente Herman Bergman och vi ha sedan hållit samman i alla väder livet ut . . . Det var Bergman som en söndag mitt i vintern lockade mig ut till Lidingö där vi besågo klippan jag sedan byggde mitt hem på.

Citaten är hämtade ur Henrik Cornells arbete *Carl Milles och hans vänner*, Stockholm 1968, s. 216.

År 1910 kontaktade Herman Bergman konstnären Milles för att denne skulle komponera ett märke till Publicistklubben. Märket skulle användas till en föreningsnål som medlemmar kunde bära på kavajer och rockar. Arbetets art hade närmast likhet med

Publicistklubbens märke, som skapades av Carl Milles 1910 och framsättdes hos Herman Bergmans konstgjuteri i Stockholm. Den 4 oktober 1910 avbildades märket i Stockholmspressen enligt ovanstående teckning (något uppförstorad).

medaljkonsten genom sin form och teknik. Milles hade vid denna tidpunkt ännu inte skapat någon medalj. Den enda kontakt som han haft med denna konstform var en tecknad förslag till ett förslag till medalj för Svenska Fotografernas Förbund 1897. Milles tog sig an uppgiften att på Bergmans uppdrag skapa ett nålmarke. Att han vid denna tidpunkt överhuvud brydde sig om ett arbete av denna karaktär får väl snarast ses som ett utslag av vänskap till Bergman. Milles överlämnade ett förslag som gjuteriet sedan förverkligade (möjligen med några mindre justeringar). Den första färdiga nålen uppvisades för medlemmar av Publicistklubben, men om märket antogs är okänt.

Publicistklubben bildades i Stockholm 1874 och skulle fungera som Stockholmspressens litterära, ekonomiska och artistiska organ. Klubbens lokaler var träffpunkt för huvudstadens journalister. År 1910 hade klubben ca 500 medlemmar.

Klubbens nya märke visade en tupp (vaksamhetens symbol) och en mindre fågel (anka? – tidningsanka). På Milles första förslag fanns initialerna PK sammanflätade, men det är möjligt att bokstaven K ströks i det slutgiltiga utförandet. Det skulle dröja ytterligare sex år (1916) innan Milles fick göra sin första riktiga medalj – nämligen medaljen över arkitekten Isak Gustaf Clason. Även detta arbete framställdes hos Herman Bergmans konstgjuteri.

Ian Wiséhn

En förtjänstmedalj från Sofia Albertina

Kung Adolf Fredriks yngsta barn och enda dotter, prinsessan Sofia Albertina (1753–1829) avled i Stockholm den 17 mars 1829. Hennes hovstat skulle dock finnas kvar ytterligare några månader för att hjälpa till med avvecklingen av prinsessans världsliga tillgångar. En sista gudstjänst till hennes minne hölls, varvid hela hennes hovstat och betjäning fanns närvarande, liksom hovmarskalken friherre Lagerfeldt. Efter gudstjänsten kallade denne fram föreståndaren för Sofia Albertinas ekonomistat, Gustaf Juhlin, som nu tilldelades en guldmedalj av 24 dukaters vikt. Medaljens åtsida visade prinsessans bröstbild med omskriften: SOPHIA ALBERTINA PRINCESSA SVECIAE. Frånsidan

C. G. Fehrmans medalj, slagen på Gustav III:s befallning 1787 (Hildebrand II, s 313 nr 5) när prinsessan tillträdde som abbedissa för det protestantiska stiftet Quedlinburg i Tyskland, måste ha kommit till användning, men med annan fränsida med i texten återgiven inskrift. Sannolikt användes då den mindre av dessa (nr 5) i II: e storleken. Foto ATA.

bar texten: ENLIGT H.K.H. PRINCESSAN SOPHIA ALBERTINAS EGET FÖRORDNANDE GIFVEN TILL GUSTAF JUHLIN FÖR TRE-TIOTRE ÅRS TROGEN TJENST. Ingenting sägs om medaljen var avsedd att bäras.

Prinsessan hade från början haft som avsikt att själv överlämna medaljen till Juhlin, men döden kom emellan.

Ian Wiséhn

**BLI MEDLEM I SNF —
GOD SERVICE UTLOVAS.
ANMÄLNINGS-
BLANKETT**

**TEL 08-667 55 98
tisd – fred 10-13.**

SELINS MYNTHANDEL AB

Mynt sedlar medaljer
ordnar nålmärken

Öppettider
Vardagar 10.00 – 18.00
Lördagar 10.00 – 14.00
Regeringsgatan 6
111 53 Stockholm
Tel. 08-11 50 81

Medaljupplagor – en komplettering från Oscar II:s regering

Den som arbetat med svensk medaljhistoria vet av erfarenhet hur svårt det är att fastställa medaljupplagor – såvida inte uppgift om en dylik tryckts i den samtida pressen. Myntverkets arkiv (sedan åtskillig tid i Riksarkivet) är nämligen "gallrat" så att inkomstverifikationerna (och de flera utgifts-dito) förstörts. Enda hoppet är normalt att hos en *beställare* påträffa en verifikation i form av en faktura från Kongl. Myntet – frånsett, som sagt, samtida tidningsuppgifter. Här skall en dylik återges efter *Ny Illustrerad Tidning* 23 juli 1881 (nr 30):

Belöningsmedaljerna till industri- och slöjdställningen och till femtonde allmänna landbruksmötet i Malmö, af hvilka vi här meddela anteckningar, äro nya prof på fru Lea Ahlborns kända konstnärsskap.

Af medaljerna till industriutställningen, hvilka äro i två olika storlekar men för öfrigt lika, äro 150 exemplar präglade, halfva antalet i silver, halfva i brons. De bära på ena sidan konungens bild, och på den andra ser man en kvinna, Malmö stad, med en murkrona på hufvudet och stödjande ena handen mot Malmö stads vapensköld under det hon med den andra håller en till belöning ämnad eklöfskrans. Urnan på konsolen betyder konstindu-

strien, de öfriga attributerna industrien och slöjden.

Lantbruksmötets medaljer äro äfven präglade i två storlekar; af den större 4 exemplar i guld, 104 i silver och 85 i brons, af den mindre 10 i guld och 75 i silver. Äfven här äro de olika formaten för öfrigt lika. Medaljerna bära å ena sidan konungens bild, å den andra läses inom en eklöfskrans: »Belöningsmedalj vid femtonde allmänna svenska landbruksmötet i Malmö 1881».

Hrr William & c:ni, som skaffat sig uteslutande affischeringsrätt å statens samtliga jernvägsstationer och å flera af de privata banornas, hafva med en hos oss icke alltid vanlig företagsamhet redan för en tid sedan utsändt cirkulär, deri de erbjuda respektive pristagare att – mot billig ersättning – få sina erhållna medaljer kopierade på annonser å stationernas ytter- och innerväggar, hvarigenom värdet af det erhållna priset genast erhåller praktisk betydelse.

Detta var innan man lärt sig att klichéa bilder och medaljerna återgavs i tidningen efter att mödosamt ha ritats av genom en av de anställda tidningstecknarna. Till dem som medverkade i NIT hörde Vicke Andrén och Carl Larsson. Denna gång är reproduktionen signerad av xylografen Evald

Hansen (1840–1920). Bredvid återges bilden något förminskad för att få rum i vår blygsamma tidskrift – NIT höll ju en tryckyta som var något större än vanlig folio.

Medaljerna återfinns i B. E. Hyckerts supplement till B. E. Hildebrands stora medaljbeskrivning (Numismatiska Meddelanden XIII, Stockholm 1892) som nr 39 för Industri- och slöjdställningens prismetalj (51 mm) samt nr 42 och 43 för de två storlekarna (58 resp. 44 mm) af Femtonde allmänna svenska landbruksmötets prismetaljer. Brita Olsén tar också upp dem i sin avhandling om Lea Ahlborn (1962) på resp s 261 och 259, men utan att avbilda dem.

En uppmärksam läsare av texten återgiven här noterar, att NIT gör gällande, att även Industriutställningens medalj skall finnas i två storlekar, något som är obekant för såväl Hyckert som Olsén.* Däremot tar den förstnämnde upp två medaljer till Industriutställningen slagna av resp E. H. Ekvall och brodern Gustaf Ekvall som privatföretag; de såldes på plats som minne av utställningen (Hyckert nr 40 resp 41). Förmodligen har NIT begått ett misstag – eller känner någon läsa-

Belöningsmedaljerna vid utställningarna i Malmö 1881. Utförda af Lea Ahlborn.

re till en medalj från Industriutställningen 1881 i annat format än 51 mm? (Och ta då inte miste på Lea Ahlborn och bröderna Ekvall!)

En reflektion: upplagorna är mycket blygsamma och trots detta betingar dessa medaljer inte några höga priser när de förekommer på marknaden. Tänk Dig, käre läsare, vad skulle man inte betala för ett *mynt* från Oscar II, slaget i så få exemplar.

LLT

* Kungl. Myntkabinetet har bara en storlek.

Sven Wingquist. Reprofoto Fritz Engström, KMK.

MEDALJNYTT

Medalj över Sven Wingquist

Ingenjörsvetenskapsakademiens medalj för år 1980 hedrar uppfinnaren m m Sven Gustaf Wingquist.

Sven Wingquist föddes 1876 i Hallsberg i Örebro län. Fadern var stationsinspektorn Sven Daniel Wingquist och modern Anna Justina Gabriella Lundberg. Sven jr genomgick tekniska elementarskolan i Örebro och utexaminerades 1894. Efter ett kort mellanspel 1894–1895 vid John Lennings vävskola (fadern var kusin med Lars Johan Wingquist, ägare av Fristla mekaniska väveri, ett av Sveriges största på sin tid) i Norrköping, och studier i Förenta Staterna, återkom han till Sverige för arbete vid Lotsverket. 1896–1899 fick han anställning vid Jonserseds fabrikers AB i Jonsered strax utanför Göteborg. Sistnämnda år övergick han till Gamlestads fabrikers AB i Göteborg, där han blev

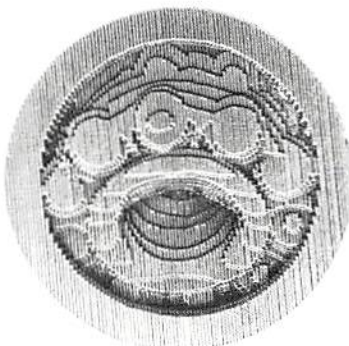
driftsingenjör och gjorde studieresor i Europa för bolagets räkning.

Det var vid Gamlestadens fabrikers AB som Wingquist skulle komma att göra sin betydelsefullaste upptäckt, det sfäriskt utformade kullagret. Inte nöjd med de dåtida kullagren, vilka enligt honom hade stora brister och dessutom lång leveranstid från de utländska tillverkarna, ville han konstruera en bättre lagertyp och börja en svensk kullagerproduktion. 1906 tog han fram en första prototyp, eller det enradiga kullagret utan lokal infyllningsöppning. Med sikten inställt på kullagerproduktion bildades 1907 ett särskilt bolag *Svenska Kullagerfabriken (SKF)* med Sven Wingquist som verkställande direktör (fram till 1919) och huvudkontor i Göteborg. Redan samma år gjorde han sin berömda, banbrytande uppfinning: *det sfäriska*

kullagret. Uppfinningen blev avgörande betydelse för SKF:s utveckling. Då kulorna, som importerades från utlandet, inte uppfyllde hans krav på exakthet genomdrev han att SKF började en egen kultillverkning. För att SKF skulle ges möjlighet att få kontroll över stålframställningens alla olika faser genomdrev han 1916 inköpet av Hofors bruk i Gästrikland. På 1930-talet tog Wingquist fram ännu ett sfäriskt kullager, som SKF lanserade 1935. Genom att det wingquistiska sfäriska kullagret sparar både kraft och smörjmedel får det allmän användning på många områden inom maskintekniken. För SKF och Sverige blev det en viktig exportvara på världsmarknaden och bolaget fick fabriker både i England, Frankrike och Förenta Staterna.

Sven Wingquist var ledamot av SKF:s styrelse från 1907 och ordförande från 1938. Förutom SKF ingick han som styrelseledamot i en rad bolag. Främst kan vi nämna AB Bofors, där han var styrelseordförande 1917–1932/1937–1946 och verkställande direktör under de politiskt-ekonomiskt stormiga åren 1933–1936. Han var också en av grundarna av AB Volvo. Ledamot av Ingenjörsvetenskapsakademien var han sedan 1920. Han var gift 1900–1919 med Matilda Sofia Bredberg och från 1919 med Hildur Kristina Hult. Han dog 1953.

Medaljen mäter 44 mm i diameter. Kungliga Myntkabinetets exemplar, brons, väger 95,73 g resp 95,51 g, präglade av AB Sporrang, Norrtälje, upplaga 750 st brons, 48 st silver. Medaljen är signerad Yvonne Möller (1953–). På åtsidan över en rätlinjig – om svampsporor påminnande – bottenväv har konstnären lagt ett plastiskt skiktuppbyggt, barkaktigt porträtt, höger trekvartsprofil av Wingquist. Full porträttlikhet har inte uppnåtts; faktiskt kan det vara svårt att se vem det föreställer, men det har säkerligen inte heller varit konstnärens avsikt. Konstnärligt ful om än kanske tekniskt intressant passar "metallstycket" märkvärdigt väl överens med Wingquist, en man som vikt sitt liv åt den rätlinjiga maskinaldrens omstörtande precisionsteknik. Åtsidan text lyder: SVEN WINGQUIST 1876–1953 IVA 1980. Frånsidan slät så när som på Wingquists enastående uppfinning inom en inre konkvav cirkel.

Exemplar i Kungl Myntkabinetet. Foto Fritz Engström, KMK.

Thom Braunerhielm

Tidiga svenska golfmedaljer

De vanligaste sportmedaljerna är de som finns inom friidrott, fotboll, ishockey etc. Men även lite mer udda sporter har medaljer, tex golf. Förutom att dessa medaljer är tämligen okända är även golfens tidiga historia i Sverige mindre känd.

Den första golfbanan i Sverige anlades vid Ryfors bruk (Skaraborgs län) av envoyén Robert Sager och dennes broder, hovstallmästaren Edvard Sager, vilka redan på 1870-talet lärt sig spelet i England. Banan togs delvis i bruk 1888, men en 9-håls bana var färdig först 1890. Denna privatbana efter engelskt mönster anlades samtidigt med den stora parkanläggningen vid Ryfors bruk av den engelske parkarkitekten Edward Milner. Det skulle dock dröja ca tio år innan den första svenska golfklubben stiftades - det var Göteborgs Golfklubb med startår 1901.

I Stockholm började spelet under mycket enkla former i slutet av 1880-talet på Ladugårdsgårde, där man vid Fågelbacken hade 6 hål. År 1904 fick Stockholm sin första verkliga golfbana, då en 9-håls bana anlades på Fältrittklubbens område vid dåvarande Sturevägen.

Den äldsta golfmedaljen i Kungl. Myntkabinettets samlingar kommer emellertid från en betydligt mindre ort, nämligen Falsterbo.

1. *Falsterbo Golfklubb*, präglad i silver hos Kungl. Myntverket 1909, mäter 33 mm i diameter (KMK inv nr 15 821).

Åtsidan visar Falsterbo stadsvapen framför två korslagda golfklubbor, nederst en golfboll. Överst och vid sidorna finns initialerna FGK. Frånsidan visar en eklövskrans.

Falsterbo Golfklubb bildades 1909 på initiativ av Erik Schweder jr. Han hade invid Falsterbo funnit ett område, som väl lämpade sig för golfspel, och där skulle man under ett par år spela under primitivaformer. År 1911 anlades en 9-håls bana. Området arrenderades av städerna Skanör och Falsterbo. 1928 påbörjades anläggningen av en 18-håls bana. Falsterbo Golfbana var länge Sveriges enda 18-håls seaside bana. Klubben har vid ett flertal tillfällen anordnat öppna svenska mästerskap - första gången var 1912.

2. *Stockholms Golfklubb*, präglad i silver ca 1922, mäter 31 mm i diameter (KMK inv nr 16 791).

Åtsidan visar en eklövskrans som avbryts överst och nederst av släta ytor med texten: STOCKHOLMS/GOLF-KLUBB. I mittpartiet finns två korslagda golfklubbor och en golfboll samt initialerna SGK.

3. *Stockholms Golfklubb*, präglad i

silver ca 1922 och mäter 31 mm i diameter (KMK inv nr 16 791).

Åtsidan visar en eklövskrans som omger två korslagda golfklubbor och fyra golfbollar. Frånsidorna på nr 2 och 3 är helt släta förutom en pärllrand längs kanten.

4. *Okänd golfklubb Tom Thumb Golf*, plaketet gjuten i brons hos Hermann Bergmans gjuteri i Stockholm; den mäter 62x83 mm (KMK inv nr 23 119:62). Plaketten tillfördes Kungl. Myntkabinettets samlingar 1943.

1.

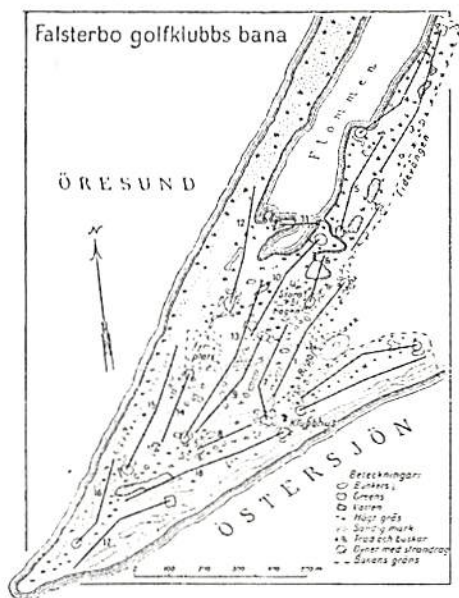
1.

2.

3.

4.

Foto 1-4: Gabriel Hildebrand, RIK.

Åtsidan visar en liten alvliknande figur (Tom Thumb) som spelar golf. Överst i halvcirkel texten TOM THUMB GOLF. Nederst på en slät textplatta: 15-de PRIS. Frånsidan är slät.

Den som vet något om nr 4 ombedes kontakta redaktionen!

Ian Wiséhn

MYNTNYTT

Finland

Den 1 november 1990 utkom en ny myntserie som omfattar ett nytt 10- och 50-pennnis mynt samt ett 1- och 5-marks mynt av gammal typ. Mynten bär året 1990 och är insatta i ett vackert fodral med närmare uppgifter på svenska. Priset är FIM 16,— + porto. Beställes från: Monetarium, P. O. Box 868, SF-00101 Helsinki, Finland.

Huvudkommunen har dåliga besöksiffror på evenemangen – dags att ta till finska metoder?

Stockholm tycks ha för stort utbud. Det är svårt att få SNF:s medlemmar att besöka även de intressantaste föredrag. Utanför huvudkommunen (även i Göteborg) är det helt annorlunda.

Kanske vi bör tillgripa finska metoder? Bilden får tala sitt eget språk . . .

KORRESPONDENS

Dr. Fernando Gonzalez, Cuba, vill ha kontakt med samlare för eventuellt byte av sedlar från andra länder. Skriv på engelska eller spanska till: Lic Fernando Gonzalez, Asociacion Numismatica de Cuba, Gasetta Postal 230, HABANA, Cuba.

Cu 75%, Ni 25%, 16,3 mm, 1,8 g.

Cu 75%, Ni 25%, 19,7 mm, 3,3 g.

Statsfinanser 1809

"Huru vill man vänta annat, än att Skattkammarens [dvs Kronans] enda utvägar vid stora och trängande behof måste bestå, dels i odrägligen ökta Pålagor [dvs skatter], som förkrossa den penninglöse, utarmade skattdragaren, dels i Utländska Lån, hvarå räntan ju måste utmärkla Rikskroppen? — Än att en stor del Köpmanna-företag måste byggas på en med svårighet funnen, dyrköpt och vid en ständigt till stegring benägen och vacklande wexelkurs [i dag ersatt med devalvering] ganska farlig utländsk credit, på en gång frätande för Riket och Köpmannen?"

(Plus ça change, plus c'est la même chose, säger fransmannen).

Citat ur *De oekonomiske Orsakerne till Svenska Folkets nu varande Vanmakt och den enda möjligheten af en grundlig Hjelp, genom en förbättrad Riks-Hushållning*, tryckt i Stockholm 1809. Den anonyme författaren hette Christian Ludvig Jöranson, 1738 — 1820, affärsman i Stockholm men främst ekonomisk författare — redan 1777 utgav han *Tabeller, som föreställa förhållandet emellan Sveriges och andra länders mynt, vikt och mått*. Framför allt kämpade han mot de förvirrade svenska penningförhållandena.

LLI

God Jul &
Gott Nytt År

Antikören
Stureplatsen 1
S-411 39 Göteborg
☎ 031-183960

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nybrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-662 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

Med slagruta i Vadstena

Under september 1595 sammanträdde riksdagen i Söderköping på kallelse av hertig Karl. Man fattade en rad anti-katolska beslut, däribland att ingen annan religion än den som grundade sig på Augsburgska Bekännelsen skulle tolereras samt att inga andra än lutheraner fick inneha ämbeten i Sverige. Alla katoliker ålades att inom sex veckor lämna landet.

Efter riksdagens avslutande begav sig hertigen med sina rådsherrar samt världsliga- och kyrkliga potentater till Vadstena, där hertig Karls sinnessjuke bror, hertig Magnus, avlidit och nu högtidligen skulle jordfästas. Något som också skedde den 22 november 1595, varefter liket blev "uti en härlig graf nedersatt". Efter gravölet på Vadstena slott begav sig hertig Karl med följe till nunneklostret. Så på denna kulna novemberdag står hertigen och hans män vid klostrets port. Innanför porten finns elva nunnor som knappast hade någon erfarenhet av livet utanför klostrets murar. Deras "gäster", som var av det mer hårdföra slaget, krävde nu att nunnorna skulle

bekänna sig till den "Evangeliska Religionen" eller försvinna ur riket (de flesta av dem reste till klostret Marienburg i Polen). Av stort intresse var naturligtvis alla de skatter som man ansåg att klostret dolde. Om sökandet efter gömda skatter berättar Jonas Werwing (död 1697) som var assessor i Antikvitetskollegiet. Werwings nedtecknade handlingar utgavs i Stockholm 1746 av Anders Anton von Stiernman i *Konung Sigismunds och Konung Carl den IX:des Historier... sammanskrefna af Jonas Werwing*, sid 292. Sålunda berättar han att "Hr Christer Claesson Horn. Friherre til Åminne, hållandes före, at flere skatter lågo ännu i klöstret förborgade, gick der in omkring med en peksticka, at försöka om något sådant funnos, dock slog hans eftersökning felt, oansedt han på åtskillige ställen lät nederrifwa muren".

Denna friherre Christer Claesson Horn (1554-1612), som på klosterområdet gick runt med en slagruta i hopp om att finna skatter, kom att få ett äventyrligt liv. Han var ömsom katolik, ömsom protestant. År 1598 gick han över till kung Sigismund och

hjälpte honom att utsprida hans påbud samt uppbådade och församlade i Västerås Upplands ryttare till Sigismunds tjänst. För detta dömdes Horn till döden 1600 men benådades efter bön till hertig Karl om tillgift. Fem år senare (1605) blev han åter anklagad för förrådiska stämplingar mot hertig Karl, blev fängslad och dömd till döden, men åter benådad. Christer Claesson Horn ansågs dock vara en ganska lärd man och ägde ett kostbart bibliotek. Några skatter hittade aldrig Horn, trots slagrutan. *Ian Wiséhn*

En hjältes snusdosa

Sergeanten vid Närkes regemente Per Hedström utmärkte sig i de krig, som Sverige hade under Gustav III. Gustav IV Adolf, Karl XIII och Karl XIV Johan. På ålderns höst lät han tillverka en snusdosa. Det märkligaste med denna snusdosa var locket, vari infattades två tapperhetsmedaljer. Den ena var Svensksundsmedaljen och den andra var Tapperhet i fält som han fått i samband med kriget mot Napoleon I. Snusdosan kom sedan att gå i arv i familjen Hedström. *JW*

Gustaf Dahl 100 år

Förre borgmästaren i Sigtuna, "Sveriges äldsta stad", också den siste innehavaren av detta värnadsvärda ämbete, fyllde 100 år den 4 september. Vid en hyllningsceremoni på Sigtunas Stora Torg fick jubilarer, stående på det berömda rådhusets trappa, mottaga Kungl. Sällskapet Pro Patrias stora medalj i guld "För trohet och flit" (kallad "I:a storleken", även om 12:e är den korrekta benämningen), att bäras i band om halsen.

Gustaf Dahl är den första 100-åring som erhållit denna höga utmärkelse; beträffande andra dekorationer känner Leif Pålsson, expert på området, endast till ett fall, nämligen kapten Oxehufvud, som 1956 blev RSO (ridhare av K. Svärdsorden) inför sin 100-årsdag.

Firandet av Gustaf Dahl blev en glad och festlig högtidsstund, värd att minnas av de många som var med. I sitt tacktal framhöll borgmästaren, att han ville se hyllningen ägnad inte bara honom själv utan också hans föregångare och ämbetet som sådant. Talet slutade med att han läste upp ett gåvobrev, som innebar att han donerade sitt hus – en vacker villa byggd i slutet av 20-talet – till Sigtuna kommun från den 1 januari 1991. Torgerceremonien övergick sedan till en mottagning med underhållning i den gamla Drakegården.

Festskrift

Bland de många födelsedagsgåvorna var två av mer officiell karaktär: dels en insamlad 100-årsfond, som bär jubilarers namn, dels festskriften *Borgmästare Gustaf Dahl 100 år*, ett vackert blätt band med guldkrift, under redaktion av Hans Krook och Curt Ohlsson (187 s) och med en talrik skara representerad i Tabula Gratulatoria.

Som sig bör ägnas det inledande kapitlet åt festföremålet självt. Ingemar Lindgren tecknar Gustaf Dahls bakgrund och biografi, hans studietid i Lund – där Fritjof Nilsson Piraten hörde till den närmaste vänskretsen –, vidare hans karriär över tingsmeritering m m fram till borgmästareämbetet i Sigtuna 1927 och hans gärning där under 63 år. Då alla mindre svenska städer den 1 januari 1948 lades under landsrätt, upphörde formellt borgmästareämbetet i Sigtuna. "Men Gustaf Dahl förblev vår borgmästare", som kommunal förtröendeman, som jurist och vigselförträttare och – inte minst – som berättarglad författare med stor förmåga att levandegöra minnen av människor och händelser från ett långt och innehållsrikt liv, bl a i böckerna "Borgmästaren berättar..."

I ett därpå följande initierat bidrag, kallat "Något om borgmästare", tecknar så Frey Björlingsson, själv Uppsalas siste borgmästare, såväl ämbetets som titelns historia och berättar om dess form och in-

Gustaf Dahl med Pro Patrias guldmedalj. Foto Uppsala Nya Tidning.

nehåll genom tiderna. Framställningen är kryddad med goda historier, helt i festföremålets anda.

Alf Nordström, tidigare landsantikvarie i Stockholms län och själv uppvuxen i Sigtuna, gör i minnet en nostalgisk vandring längs Stora Gatan. På några sidor lyckas han förunderligt väl beskriva dess speciella atmosfär så som den var på 20- och 30-talen, långt innan den blev tillrättalagd och marknadsförd som turistmålet "Idyllisk Småstad". Med minnets sökarljus fångar han upp de personligheter – många utpräglade original – som bedrev affärsverksamhet eller andra aktiviteter i det mikrokosmos som Sigtunas Stora Gata utgjorde. Resultatet har blivit en serie träffsäkra skisser av miljöer och människor, tecknade med ömsinhet, värme och humor.

En av dessa personligheter, "Vilhelm Lundström från Stora Gatan" ägnas i boken ett mer djuplodande porträtt. Sven Gunnard, historiker och Sigtunaskolans siste rektor före sammanslagningen mellan stadens två internatskolor, berättar om "sigtunapojken, som blev professor i klassiska språk, initiativtagare till Riksföreningen för svensketens bevarande i utlandet, hedersdoktor i Rom och Padova, hedersborgare i Jena, hederssenator i Rostock m m". Med sina perspektiv ut i stora världen och samtidigt en förankring i den lilla värld som hyste det lundströmska barn-domshemmet, blir Gunnards fina skildring av den rikt begåvade, mångsidiga och märkliga personen Vilhelm Lundström på något sätt symptomatisk för Sigtunas roll, både förr och nu. Visserligen har staden haft sina nedgångsperioder, särskilt under 1700- och 1800-talen, här påtalade av Hans Krook i artikeln om "Resenärer i gångna tidens Sigtuna", men till dess unika och karakteristiska drag hör just förbindelserna med vad man kallar "stora världen". Därmed är vi inne på det av festskriftens kapitel som för denna tidskrifts läsare har det största intresset:

SITUNE DEI eller kungens Sigtuna?

Sten Tesch, chef för Sigtuna museer, står för detta bidrag, som ursprungligen var ett föredrag inför Hans Majestät Kung Carl XVI Gustaf vid en församlingafton i Bernadottebiblioteket på Stockholms slott den 26 april i år.

Avsikten med föredraget var att till den då nyss avslutade Sigtuna-utgrävningens högste beskyddare avrapportera vad som hänt sedan sommaren 1988, då kungaparet besökte utgrävningens plats i kvarteret Trädgårdsmästaren. Undersökningens rika resultat och den stora mängden arkeologiska föremål gör dock att framställningen här koncentreras till några valda, väsentliga aspekter, som framförallt gäller "orsaker-na till Sigtunas uppkomst för drygt tusen år sedan, stadens funktion, stadsplanen och förhållandet mellan kungamakt och kyrka." En högst betydande roll i detta sammanhang spelar då givetvis vår kännedom om den äldsta svenska myntningen i Sigtuna från omkring år 995 för Olof Eriksson skötkonung. Att ytterligare ett klart bevis för denna myntning nyligen dykt upp i en annan utgrävning i grannkvarteret Urmarkaren, stärker bara författarens tes om Sigtunas funktion under medeltiden som kungligt anlagt, regionalt makt- och administrationscentrum. "Att handel och köpenskap sedermera dragits till sådana centralorter är dock helt naturligt." Kultur- och handelskontakter var vidsträckta och har sedan länge varit kända och historiskt belagda. I denna utgrävning har man särskilt funnit många bevis för ett slaviskt befolkningsinslag i Sigtuna – ej förvånande med tanke på de giftermålsförbindelser som existerade inom kungafamiljen. De stärkte kontakten med Kiev-riket, något som de arkeologiska fynden tydligt visar.

Kungamaktens närvaro i Sigtuna beläggs klart av två fynd i kvarteret Trädgårdsmästaren. Det första är ett blyavtryck av en myntstamp från en Svealandspenning präglad för Knut Eriksson ca 1180 (jfr SNT 2/90 s 44–45). Senare har också ett mynt av samma typ kommit fram.

Det andra är ett runristat revben, påträffat i ett lager från 1100-talets första hälft; dess runtext handlar om en gästfri, givmild kung, omtyckt av alla.

Bidraget om Sigtuna-utgrävningen 1988–90 – i massmedia ofta kallad "Den nya riksgropan" – ger på drygt 20 sidor, inkl. illustrationer, noter och litteraturförteckning, en god bild av några väsentliga resultat som "hänger samman med att tiden för Sigtunas grundläggning vid slutet av 900-talet och stadens blomstrande under 1000- och 1100-talet sammanfaller med både den svenska statens, stadsväsendets och den svenska kyrkans framväxt. Sigtuna är (förutom den danska staden Lund) den enda stad vi har här i landet, där det finns kulturlager som täcker hela den här spännande perioden" (s 112 f.). Men givetvis är resultaten ännu bara preliminära; det väldiga utgrävningmaterialet (30 000 registrerade föremål och sex ton

djurben) väntar nu på att bli fullständigt bearbetat och publicerat – en arbetsuppgift som kommer att ta tid och pengar i anspråk.

Av festskriftens femton artiklar, genomgående välskrivna och intresseväckande, har här av utrymmesskäl bara några få kunnat beröras. Fler vore värda att nämnas. Som helhet är boken ett fint och mångskiftande bidrag till olika sidor av Sigtunas miljö och historia och som bevis på uppskattning och tillgivenhet värdigt sitt festföremål Gustaf Dahl; han bär sina 100 år med gränslös heder och ännu obruten vigör.

E. L.

Leif Pahlsson: Danska innehavare av medaljen "Illis Quorum Meruere Labores" – Danish recipients of the Swedish medal "Illis Quorum meruere labores". Ordenshistorisk Tidsskrift, udgivet av Ordenshistorisk Selskab, København, förår 1990, Vol 2:2, s 30–37. ISSN 0107-2080.

Vår lärde medarbetare i Göteborg, experten på ordnar, belöningsmedaljer, heraldik, släktforskning m.m. Leif Pahlsson, redovisar här, som framgår av artikelns titel, de danskar som fått utmärkelsen Illis Quorum (Miq). Härvid kompletterar han Löfströms gamla arbete med bättre biografiska uppgifter om de belönade samt nya namn. Tre blir avförda – en var tysk och två var norrmän. Fram till 1939 blir det 26 danska eller danskfödda innehavare. Rec återfinner en personlig bekant – den kända svensk-danska lektorn i Köpenhamn och kulturpersonligheten Valfrid Palmgren Munch-Pedersen (1877–1967), som före första världskriget konkurrerade med min far om en bibliotekariebefattning vid Kungl Biblioteket i Stockholm – hon förlorade och övergav då detta yrke. Sent om sider träffade jag henne omkring 1960 på en middag hos mina svärföräldrar. Hon fick GMiq8 i maj 1932 (sedermera också Dannebrogens och blev 1954 LNO).

Pahlssons förteckning har också en mycket nyttig allmän översikt som inledning.

LLI

Olle Ferm: De högadliga godsden i Sverige vid 1500-talets mitt – geografisk uppbyggnad, räntestruktur, godsdrift och hushållning. Stockholm 1990. 526 s. ISBN 91-7192-797-2.

Detta är en doktorsavhandling i historia, som utges inom riksantikvarieämbetets "Studier till det medeltida Sverige".

Under genomläsningen av denna, på bl.a ekonomiska detaljer så rika avhandling, fylls man med förundran över hur mycket av gårdsräkenskaper och släktarkiv, som trots slotts- och andra bränder – bevarats till vår tid, och därigenom utgör en närmast outtömlig gruva till avhandlingar av de mest skilda slag.

Ferm följer tre stora godscomplex genom arv, köp, byten och försäljningar – inom släkterna Brahe, Grip och Tott – och konstaterar: "Genom återkommande upp-

delningar och omgrupperingar av godsden genom arvskiten och giftermålsallianser kunde man inom högadeln inte få regionalt avgränsade godscomplex, emedan möjligheterna att byta stora grupper av godsenheter och oavbrutet arrondera godsden var begränsade. En uppdelning på olika landsändar blev en nödvändig följd, vare sig den var önskad eller ej".

Ett viktigt parti i avhandlingen är, vad godsden och gårdarna avkastade i olika former av "räntor". Man nästan försummas inför finurligheten i uttagande av olika pålagor från de spridda egendomarna. Räntornas karaktär speglar den skiftande inriktningen av hushållningen i landets olika regioner.

Avhandlingen är inte numismatisk, men genom sin anknytning till penninghushållningen ger den i sin detaljrikedom intressanta aspekter på penningvärde och skattepolitik. Den lämnar många bevis på Gustav Vasas inställning som "rikskassällare". Nyttiga är också tabellerna med bla uppgifter om vikt- och måttsystemen i olika delar av landet.

NUF

Geldgeschichtliche Nachrichten, utgiven av Gesellschaft für Internationale Geldgeschichte, Frankfurt a.M., Nr 138, juli 1990, Jubileumsnummer 25 Jahre GIG, ISSN 0435-1835. Beställes under adress GIG, Postfach 140, D-6082 Mörfelden-Walldorf, Västtyskland.

SNT brukar inte anmäla tidskrifter men vår gedigna tyska kollega har utgivit ett omfattande jubileumsnummer som bör observeras. Som vanligt ett stort antal såväl populära som mera vetenskapliga artiklar samt nytt från och för samlarna, recensioner m.m. Siegfried Uhl har funderingar kring myntets uppkomst; Heinz Fengler om numismatik och penninghistoria; Peter Berghaus presenterar numismatikern K. F. W. Erbstein (1757–1836); Gisela Förschner skildrar medaljer och plaketter från Frankfurt under 1900-talets första hälft – för att ge några exempel.

Särskilt intressant för forskare i myntteknik är en studie av Walter Kühn: *Die Prägekappe, ein bisher unbekanntes Werkzeug zur Herstellung von Hohlmünzen* (= Präglingshylsan, ett hittills okänt verktyg för tillverkning av brakteatmynt). En sådan hylsa (av järn) användes – det har varit känt genom skriftliga källor – på så sätt, att man först lade det tunna brakteatämnet ovanpå den fastgjorda myntstampen, så placerade det urholkade instrumentet ovanpå och så slog till med hammaren. Naturligtvis var detta inte den enda (och inte den äldsta) brakteattekniken, det har vi sett bla på grund av våra avslag från sådan tillverkning i Lödöse, Nyköping, Örebro och senast nu i Sigtuna (se SNT 1990:2, s 44 f). I hylsans fördjupning satt ett skydd i mjukare material (trä) och man fick härigenom bättre kvalitet på de ömtåliga mynten. För den som vill studera äldre uppgifter (hylsorna finns i arkivet i Lüneburg) hänvisas

till E. Schnuhrs artikel i *Hamburger Beiträge zur Numismatik IV*, 1950, s 88 ff. Redan Franz Apell hade i *Blätter für Münzfreunde* 1915 (sp. 5739 ff) rent teoretiskt fastställt att hylsor av denna typ funnits. Kühns artikel är mycket grundlig och välillustrerad.

LLI

Mats Roslund: Kulturkontakter i Österled – varuutbyte, hantverkare, giftermål. Sigtuna 1990. 13 s.

Såsom allom välbekant är, har under ett par år viktiga utgrävningar ägt rum i Sigtuna (med bidrag från bla Sven Svenssons stiftelse för numismatik). I år har under månaderna mars–september varit anordnad en utställning av fynden i Sigtuna Museum.

Ovan rubricerade skrift har utarbetats för utställningen. Den beskriver varuutbytet i Sigtuna under åren 980–1200 samt besökare i staden och gäster i dess hus. Avslutas med redogörelse för förtliga förbindelser mellan svenska och slaviska kungahus, med understrykning av dessas politiska och kyrkliga betydelse. Kartor över Kievriket och det polska riket bifogas. Jag rekommenderar på det varmaste ett studium av denna lilla skrift av var och en, vars numismatiska intresse snuddar vid den tiden.

En plym i hatten för det lilla museet!

NUF

Matti Malmberg: Sylloge Numismatum Academicorum. Helsingin yliopiston liittyvät henkilömitalit. Helsinki 1990, 40 s. ill. ISBN 951-570-063-9. (Helsingfors universitetstryckeri.)

En liten vacker katalog på finska som omfattar medaljer som slagits (och gjutits) över Helsingfors universitets lärare och tjänstemän. Tuukka Talvio, som uppmärksammat rec på detta arbete, har påpekat att förteckningen inte är helt fullständig. LLI

Gotlandia Irredenta. Festschrift für Gunnar Svahnström zu seinem 75. Geburtstag. Herausgegeben von Robert Bohn. Jan Thorbecke Verlag, Sigmaaringen 1990. 341 s. rikt ill. ISBN 3-7995-7068-3. Capris 90 DM inbunden.

Förre landsantikvarie Gunnar Svahnström, Visby, uppvaktades på sin 75-årsdag med en innehållsrik festskrift, ett resultat av svensk-tyskt (eller kanske snarare gutniskt-tyskt) samarbete. Bidrag från 25 in- och utländska kollegor fröjdar läsaren, vartill kommer jubilearens bibliografi, sammanställd av hans hustru Karin.

De flesta bidragen handlar naturligt nog om Gotland och flera bör intressera den vidsynte numismatiker som också sysslar med myntens användning – penninghistorien. Här skall vi endast ta upp ett av bidragen, av Peter Berghaus: *IOHANNES REX in Gotlands Fornsal* (s 21–27 inräknat tre planscher). Författaren, välkänd numismatiker och Sverigevän sedan mer än 40 år, behandlar en förgyllt silverbrakteat

med en tronande kung, sekundärt fastgjord i botten på en sk hansaskål (Hanseschüssel) av brons. Den är skadad men inskriften kan rekonstrueras som IOHANNES DE(I GRATIA) REX. Kungabilden är nästan identisk med den som återfinns på resterna av Johan Sverkerssons (1216-22) vaxsigill (publicerade av Fleetwood, Svenska medeltida kungasigill, I, fig 15 och 17) - men dessa har förlorat sina inskrifter. Den tronande monarken är europeiskt allmångods vid denna tid och författaren visar på likheten med ett mynt (brakteat) slaget i Altenburg för kejsar Fredrik Barbarossa (1155-90). Frågan är, om vår brakteat, som med sina 40 mm är alldeles för stor för att vara ett mynt, kan ha utgjort någon slags hedersgåva eller om den tjänat som sigill under något särskilt viktigt dokument. Vi känner inga sådana från svensk medeltid men så litet är bevarat av våra äldre diplom att det inte bevisar något. Fanns det kvar vid reformationen blev det väl nedsmält av Gustav Vasa! Från andra länder är dock sådana "gyllene bullor" kända. Sigillavtryck i silver tillverkades under nyare tid i Norden. Sålunda såldes för några år sedan Karl XII:s rikssigill i silver hos Ahlströms. *LL*

Silver i skorsten

Under första hälften av 1400-talet inrättades ett myntverk i Malmö. De första säkra mynten från denna plats präglades under Kristoffers av Bayern regering. Åren 1440 till ca 1490 var detta Danmarks enda myntverk. 1400-talets myntverk låg möjligen i myntmästaren Dringelbergs hus i hörnet av dåvarande Adelskatan och Färjestrædet. Stadens mest kända myntmästare var dock borgmästaren Jörgen Kock (1487/88-1556). Han var myntmästare under kungarna Kristian II och Fredrik I samt under Grevefejden. Under Kocks myntmästartid var myntverket troligen inrättat i hans eget hus, beläget vid Västerkatan. År 1535 upphörde all myntning i Malmö och minnet efter denna verksamhet bleknade, men vid påsktiden 1769 gjordes en sensationell upptäckt i Malmö. I en tidningsnotis från 1769 finns följande uppgift: *I veckan näst för Påsk funnos, uti Hr Hof-Jägar-mästaren Grönings Gård i Malmö, uti en gammal Skorsten, 2000 Lod 15 lödigt Silver i tackor; hvilka torde vara öfverlevfor, af gamla Myntverket, som varit i Malmö.* Om silvret kan kopplas till myntverket är idag svårt att avgöra. Detta gäller även orsaken till varför silvret fanns undandömt i en skorsten. 16-lödigt är rent silver, så det 15-lödiga var nära nog så rent man kunde ästadkomma. *JW*

Den Dahlgrenska knappsamlingen

Knappar, kan de vara av intresse för en numismatiker? Ja, när de har samband med bolag som även tillverkat medaljer och polletter. Ofta var det samma personer som graverade mäsingsknappar som också arbetade med polletter etc. Som exempel på firmor som hade blandad tillverkning kan nämnas Charles Apelquist Mekaniska Verkstad, Pettersons Knappmakeri och AB Sporrang.

Nordiska museet fick 1901 en mycket stor gåva av knappar från sångaren vid Kungl. teatern Anders Victor Dahlgren (född 16 oktober 1828 och död 23 juni 1892 på Sabbatsbergs sjukhus i Stockholm). Dahlgren, som var tenor, sjöng en mängd seriösa partier men gjorde särskild lycka i komiska roller, främst som Aiglelet i "Advokaten Pathelin", Donatan i "Nürnbergerdockan" och Per i "Wermälningarne". Han erhöLL Litteris et artibus 1883.

Sammanlagt skänkte den ogifte Dahlgren inte mindre än 24 054 nummer till Nordiska museet vilket omedelbart gjorde museets knappsamling till en av de rikhaltigaste i sitt slag. Gåvan, vars huvudstomme utgörs av jämförelsevis sena knappar av de mest växlande former, storlekar och ämnen, innehåller emellertid åtskilligt av 1700-talets och franska kejsartidens praktknappar av utmärkt arbete. I 1700-talets dräktutstyrel ingick ofta konstnärligt målade eller graverade knappar, av vilka en uppsättning inte sällan ensamt betalades lika dyrt, som för hela dräkten i övrigt. Hit hör de ofta mycket stora och ciselerade metallknapparna, av vilka samlingen kan uppvisa flera utmärkta prov och som för övrigt in i 1800-talet bibehållits i de skånska böndernas olika häradsdräkter, samt emaljerade kopparknappar, prydda med små landskapsbilder, sannolikt av franskt arbete. Vidare fanns i samlingen knappar av silver med filigransarbete, däribland en ovanligt stor kulförmig hängknapp, som erinrar om de bjällror, med vilka 1300-talets eleganta yngre herrar prydde sina bälten och dräkter; knappar med vaxpoussering på sidan och under glas; spegelknappar, av vilka 1700-talets kortspelande herrar kunde se på för att försöka utrona motståndarnas kort; en "Hoglandsknapp" med inskriften "d. 17 juli 1788" under ett krönt G, samt en synnerligen vac-

ker samling av slipade, facetterade och genombrutna stälknappar från 1700-talets slut.

Ian Wiséhn

Sångaren och knappsamlaren Victor Dahlgren. Träsnitt.

**GYNNA
SVENSK
NUMISMATISK
TIDSKRIFTS
ANNONSÖRER**

Något om intresset för arabiska mynt

I Kansli Kollegiets protokoll 1750 (d. 94, sid. 326), som förvaras i Riksarkivet, finns en mening som leder till eftertanke "... de som äga arabiska mynt och vilja dem föryttra kunna inlösa dem i Antiquitets Archivo". Varför skrev man detta år 1750?

Förklaringen ligger nog i det faktum att Sverige just hade fått en ny chef för Antikvitetsarkivet (dvs riksansikvarie). Carl Reinhold Berch (1706-1777) tillträdde posten i ett för den antikvariska forskningen synnerligen dåligt läge. Hans företrädare Johan Helin (1679-1753) hade fört Antikvitetsarkivet till ett stort förfall.

Genom sina kunskaper och stora flit skulle nu Berch vända denna utveckling. Tydligt ville Berch offentliggöra att arkivet och därmed även Kungl. Myntkabinetet sökte äldre mynt till samlingarna. Säkert var han också intresserad av fyndmynt som var inlösenpliktiga.

Berch var mycket road av den orientalska numismatiken och vi vet att han skickade kufiska mynt till abbé Barthélemy (1716–1795) vid myntkabinetet i Paris. I själva verket uppmärksammades arabiska mynt på grund av fyndorterna betydligt tidigare i Sverige än i utlandet. Man kan nog säga att Berch banade vägen för ett större intresse för dessa mynt bland de antikvariskt intresserade. Men det var först vid slutet av hans levnad som forskningen tog riktig fart. År 1771 hade nämligen ett stort fynd gjorts på Öland av närmare 800 arabiska mynt. Orientalisten och professorn Carl Aurivillius (1717–1786) behandlade detta fynd i sin avhandling *De nummis Arabicis in Sviogothia repertis disquisitio* (Uppsala 1775). Märkligt nog såldes denna av staten ägda skatt efter Aurivilli död. Kanske trodde någon att mynten, som möjligen fanns kvar bland professors forskningsmaterial, tillhörde den avlidne. Delar av skatten lär ha sålts till professorn i Rostock Oluf Gerhard Tychsen (1734–1815). Långt senare behandlades Ölandsfyndet av C.J. Tornberg i *Numi Cufici Regii Numophylacii Holmiensis* (Uppsala 1848, sid XXI).

IW

Carl Reinhold Berch, lavering av Jean Eric Rehn. Foto: ATA.

Elefanten i stövlar

De flesta medaljer och jetonger har ett budskap i någon form – politiskt, religiöst, kulturellt etc. Till ovanligheterna hör de rent kommersiella reklamjetongerna som började dyka upp mot slutet av 1800-talet. Till denna grupp kan vi föra en jetong med ett något annorlunda motiv. Jetongen visar nämligen en elefant som med raska steg tar sig fram över åtsidans exergue. Elefanten är iförd stövlar och ett täcke som bär texten: DENNA FETA/ERKÄNDT/BÄSTA. Med snabeln håller elefanten en banderoll med texten: NON PLUS ULTRA BLANKSVÄRTA. Ovanför denna finns texten: SKYDDSMÄRKE/REGISTRERADT DEN 10 MARS 1866/UNDER N° 3458/SEGERLIND^s. Under exerguen: BLANKSVÄRTA/ER-

HÄLLES ÄKTA/ENDAST FRÅN/
G. A. SEGERLIND HALMSTAD.
Jetongens frånsida bär följande text:
SEGERLINDS BLANKSVÄRTA/ÄR

ENDAST ÄKTA/SÅVIDA ASKEN
ELLER RULLEN ÄR FÖRSEDD/
MED/SKYDDSMÄRKET/"ELE-
FANTEN I STÖFLAR"/SAMT/

Reklamjetong för Segerlinds blanksvärta. Foto: Bengt A. Lundberg, RIK foto.

MITT NAMN OCH HEMVIST/
GUSTAF SEGERLIND/
HALMSTAD.

Den 23-årige Segerlind (1847-1922), född i Varestorp i södra Halland, kommer till Halmstad efter ett par anställningar som bodbiträde i Angelholm och Kristianstad. I Halmstad övertar han, tillsammans med en kompanjon, en affär. Redan då, år 1871, har Segerlind insett reklamens värde. Annonser går ut i den lokala tidningen, med resultat att konkurrenterna i staden tvingas att följa efter. Under 1880-talet har Gustaf Adolf Segerlind skapat sig ett nytt arbetsfält i den kemisk-tekniska bran-

schen. Hans namn går snart land och rike ikring som skosvårtefabrikör. Hans fabrik installeras i fastigheten i hörnet av Bro- och Hvitfeldtsgatorna, där Segerlind med familj kommer att bebo övervåningen. På nedre botten sker framställningen av skosvårten. Som ingrediens i denna ingår sirap till icke ringa beståndsdel men även sva-svelsyra och kimrök. När rörelsen står i sitt flor har fem flickor fullt arbete med paketeringen, för alla inströmmande order.

Fabriksmärket, vederbörligen inregistrerat, blev elefanten i stövlarna - det behövdes stora stövlar till ett sådant stort djur, vars stora stövelnum-

mer också gav rejäla ytor att hålla blanka. Blanksvårteburkar såldes i ett dussintal olika storlekar och var mycket billiga. Framgångarna kunde dock inte vara. På 1910-talet började en ny produkt användas - den enkla och behändiga skokrämen i tub. Den behövde inte, som med Segerlinds svårta, blandas med vatten på ett fat. Med Segerlinds död i maj 1922 försvann också elefanten i stövlarna.

Jetongen, som är av aluminium (diam. 40 mm), tillverkades troligen vid sekelskiftet.

Källor:

Hägge, E., Gustaf Adolf Segerlind - köpman, fabrikör och reklamman. *Föreningen Gamla Halmstads Årsbok 1965*, sid. 96-102.

Ljunggren, G., Halmstadsborgare från 1800-talets slut. *Föreningen Gamla Halmstads Årsbok 1934*, sid. 125-129.

Priskuranter bla från 1897.

Ian Wiséhn

**GYNNA
SNT:s
ANNONSÖRER**

Dyraste 1900-talsmyntet?

År 1907 fick president Theodore Roosevelt ett specialpräglat exemplar i hög relief av Saint Gaudens berömda 20 dollars i guld (double eagle). Den är nu till salu hos Heritage Rare Coin Galleries (som också har dokumentationen från Vita Huset) för den nästa summan av US\$ 750 000!

Det är förvånande att myntet säljs. Praxis är att alla gåvor till USA:s president betraktas som skänkta till nationen och blir kvar i statens ägo efter byte på posten. Gåvorna (i urval!) brukar vara utställda i Vita Huset och förvaltas av finansdepartementet. Förklaringen är följande. Roosevelt var själv inblandad i mynttypens tillkomst och övertalade den framstående skulptören (1905) att åta sig arbetet. I slutet av 1907 sändes två mynt till presidenten, kort därefter ytterligare 17. Sex gav presidenten till vänner, resten skickade han tillbaka till myntverket. Här har vi alltså förklaringen - det är en av de familjer som fick ett av de sex mynten som säljer. Ingenting blev kvar i Vita Huset. *(Coin World)*

Reklam för Segerlinds blanksvårta i Halmstads Affärskalender för 1897.

En skatt från franska revolutionens dagar

Nyårsnatten 1790, då adelsmän och präster flydde ett Frankrike i uppror, lättade två små fartyg ankar från Rouen för att resa den korta sträckan utmed Seine mot Engelska kanalen. Den slutliga destinationen var Storbritannien. Det ena fartyget var en skonare, medan det andra var en brigg. Briggen som tidigare hade kallats *Télémaque*, hade byggts om och blivit döpt till *Quintanadoine*. Knappt hade dessa fartyg försvunnit i vinternatten, förrän de revolutionära myndigheterna utsände brådskande order om att de skulle stoppas, besättningen gripas och lasten beslagt. Ryktet berättade nämligen att fartygen hade en mycket rik och för Frankrike viktig last: stora mängder kungliga juveler, smycken, medaljer och mynt i silver och guld. Ägare var kung Ludvig XVI och landets främsta adelsmän. Dessutom skulle där finnas rika kyrkliga föremål från klosterkyrkorna i Jumièges och Saint George, nära Rouen. Hamnarbetare kunde berätta hur de, i skydd av mörkret, på de två fartygen hade lastat ombord ett flertal stora trälådor som förstärks med järnband.

Skonaren stoppades 1/2 mil från Rouen, och visade sig innehålla silverföremål som tillhörde den kungliga familjen i Paris. Briggen *Quintanadoine* lyckades emellertid undgå förföljarna och fortsatte nedför floden. Den 3 januari 1791 inträffade katastrofen. Briggen, som försökte undvika sandbankarna, gick på grund nära byn Quilleboeuf, en fiskarby nära Seines mynning. Fartyget slogs sönder av vågorna och det starka tidvattnet. Fartyg och last sjönk ner i dyn.

Ett par dagar senare anlände 300 soldater från Cherbourg för att arbeta vid olycksplatsen. Försöken att bärga något från lasten fortsatte under tre månader. Utan ha haft någon framgång tvingades man rapportera att det sjunkna fartyget var helt täckt med sand och gytjia och att det var omöjligt att hitta några värdeföremål.

Under de närmast följande åren anlände flera olika bärgningsbolag till byn Quilleboeuf för att söka skatter i den förbibrinnande Seine, men en efter en gav de upp.

I nästan 50 år låg den sjunkna briggen kvar helt orörd. År 1837 fick

emellertid en Monsieur Magny bärgningsrättighet, utfärdad av franska flottans administration, som garanterade honom 80 % av de bärgade skatterna. Magny, som satsat 65.000 francs i företaget, gav tämligen snart upp försöken. Fyra år senare (1841) lyckades en annan lycköskare, med hjälp av kraftiga kedjor, flytta vraket några meter, därefter brast kedjorna. I juni 1842 bildade tre engelsmän, Taylor, Deane och Edwards, ett bolag för bärgning av briggen. Genom ett tryckt prospekt lockades hugade spekulanter att satsa pengar i företaget. Engelsmännen beräknade att de sjunkna skatterna var värda 80 miljoner francs. Denna siffra var nog bara en vild gissning, men man lyckades ändå få in drygt 200.000 francs. Avsikten var att höja det sjunkna fartyget ur Seine likt en hiss. Med för sin tid avancerad teknik skulle briggen bärgas med hjälp av tidvattnet. Till en början verkade det som om man skulle lyckas. Fartyget lyftes några meter ur dyn efter många dagars arbete. Sedan kom december månad, med stormar och rädsla för is, och *Quintanadoine* sänktes åter tillbaka till flodens botten. Pengarna var slut och Mr Taylor och hans vänner åkte tillbaka till England. Följande år återvände han med ny engelsk dykarutrustning, men det blev återigen ett misslyckande. Genom engelska tidningar meddelades resultatet för detta sista försök: "We have the means of knowing that the result of the salvage has been as follows: A bit of binnacle; half a yard of yardarm; a quarter of the quarter-deck; a shivered timber; a main brace and a pair of leather braces; a part of a cat-head and an old mousetrap."

Lycksökare har dock aldrig brytt sig om andras tidigare misslyckanden. År 1902 började en fransk ingenjör vid namn Berliet att planera ett nytt bärgningsförsök. Inte förrän 1939 kunde han realisera sina drömmar. Efter noggranna instruktioner från Berliet, som hade studerat i arkiven och talat med lokalbefolkningen, kunde dykare för första gången bärga delar av skatten. Trettio massiva silverkandelabrar som tillhört klosterkyrkan i Jumièges, en guldkedja, ett hängsmycke som tillhört en biskop och ett flertal guldmynt, Louis d'orer, lades på stranden. En del av fartyget, fortfarande omlindat med kraftiga kedjor från 1841 års bärgningsförsök, lyftes ovan vattenytan. Skrovet var tomt och botten hade

gått ur. Värdeföremålen hade dock hämtats från den del av briggen som fortfarande låg kvar i dyn. Andra världskriget hindrade vidare undersökningar. Tyvärr omkom dykarna under kriget och därmed försvann en del kunskap om var lasten hittades.

Forskningar i arkiv under 1950-talet har lämnat intressanta upplysningar. Det visade sig nämligen att en rad fattiga landlösa familjer som bodde nära olycksplatsen hade kunnat köpa bondgårdar omkring 1791 – 92. Även idag lär de efterkommande till dessa familjer höra till regionens största landägare. Troligen hade ortsbefolkningen utfört lyckade bärgningar direkt efter briggens förlisning 3 januari 1791. Berliets dykningar 1939 visade dock att det fortfarande kan finnas skatter kvar ombord på det olyckliga skeppet *Quintanadoine*.

Ian Wiséhn

Mot det kontantlösa samhället

Riksbanken, riksgäldskontoret, bankerna, hypoteksinstituten – de som lånar och lånar ut riktigt stora summor – skall i framtiden inte bara arbeta med skuldebrev och obligationer i pappersform. Istället skall transaktioner på penningmarknaden göras på elektronisk väg, med knapptryckningar på datorer.

För att den datoriserade penningmarknaden skall fungera säkert och effektivt skall alla stora transaktioner gå via en penningmarknadscentral (PMC) och själva betalningen skall ske via ett clearing-system i riksbanken.

Fördelarna skall i korthet vara: att likvid garanteras mot leverans, att krångel med fysiska värdepapper försvinner, att emissioner inlöses, avstämning och betalning sker enklare och säkrare samt att marknaden blir stabilare.

Penningmarknadscentralen är tänkt att fungera på i princip samma sätt som den datoriserade aktiemarknaden där värdepapperscentralen, (VPC), intar en central roll. Centralen skall alltså vara ett "service-bolag."

På penningmarknaden omsätts dagligen cirka 10 miljarder kronor. Det kan jämföras med aktiehandeln som dagligen omsätter ca 300 miljoner kronor. På penningmarknaden omsätts också mycket större poster än på

aktiemarknaden, minsta godtagbara post ligger idag på 10 miljoner kronor.

Penningmarknadscentralen är avsedd för de stora aktörerna, småsparare skall inte få vara med i systemet, vilket sker på värdepappersmarknaden. I stället är det tänkt att till exempel banker skall fungera som ombud för dem som tar eller ger mindre lån.

Hur penningmarknadscentralen i detalj skall fungera är inte klart. För närvarande pågår ett arbete med att utarbeta en lag på området. Justitierådet Johan Munck har, i en departementspromemoria skriven på uppdrag av finansdepartementet, lagt sina synpunkter på tidigare lagförslag.

Johan Munck anser inte att det behövs något system med enhetsbrev (skuldebrev på emittentens hela lånevolym), vilket tidigare ha förutsatts.

Munck anser vidare att en arbetsfördelning mellan värdepapperscentral (VPC) och penningmarknadscentral (PMC) lämpligen sker så att värdepapperscentralen hanterar lån från företag och att penningmarknadscentralen tar hand om stats- och bostads-emissioner och andra sk "nollriskpapper".

Registreringen hos penningmarknadscentralen förutsätts ske enbart av medlemmarnas transaktioner (de stora aktörernas) och genom att dessa använder egna terminaler. Registreringen kontrolleras och godkänns sedan av penningmarknadscentralen och slutregistreringen sker med ett sk "anteckningskonto."

Stora lån kräver säkerhet. Detta lagregleras, men inte särskilt detaljerat. Regler för pantsättning, derrivathandel, tekniska fel och anonymitet avhandlas också i betänkandet "Lagreglering angående penningmarknadscentralen, promemoria upprättad av justitierådet Johan Munck" (DS 1990:26).

TS

Adressändring?

Använd postens
adressändringsblankett,
som Du sänder till:

Svenska
Numismatiska Föreningen
Sandhamnsgatan 50 Anb
115 28 STOCKHOLM

MYNTNYTT

Albanien

har utgivit en 50 lek 1988 i silver som utnämns till "årets mynt" av den internationella jury som sponsras av Krause Publications i USA. Det är första gången priset går till en kommuniststat och tredje gången det går till Europa (Finland 1985, Storbritan-

nien 1987). Myntet är ovanligt genom det halvcirkelformiga hälet som utgör den tunnel genom vilket tåget passerar.

Myntet firar järnvägsjubileet 1946-1988. Förstnämnda är förststatligades de få järnvägarna och ett stort utbyggnadsprogram startades. Valet av jubileum - 42 år! - får sägas vara ganska egendomligt. Myntet mäter inte mindre än 65 mm i diameter och det behöver väl knappast sägas, att det inte är avsett för vanlig cirkulation.

Reproducerad efter World Coin News: Albanien, 50 lek 1988, järnvägsjubileum.

**SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS
MEDLEMSNÅL
kan rekvireras från kansliet!
Pris: 20 kr + porto**

Barntidningen Linneas medalj

En av Sveriges mest populära barntidningar under 1800-talet, efterlängtat i alla barnkamrar, var tidningen Linnea. Den utgavs åren 1861-1871 av Onkel Adam (C. A. Wetterberg). Vid Onkel Adams död 1871 fortsattes den av Ulrika Strussenfeldt mfl till 1876, upptogs på nytt av Albert Segerstedt mellan åren 1879-81 och av Erik Wallin mellan 1888-90. Stina Quint fortsatte Linnea, men lät den 1899 uppgå i Folkskolans Barntidning.

Ett av Stina Quints upplivningsförsök av tidningen var att utlysa pristävlingar i olika ämnen. De barn som vann fick en liten prismedalj som belöning.

I Kungl Myntkabinettets samlingar finns en prismedalj med följande utseende: I mitten inom bladornamentik med upphöjd text AF/LINNEA/VID/PRISTÄFLING. På två plattor

Barntidningen Linneas prismedalj, tillverkad 1891.

Foto: Gabriel Hildebrand, RIK-foto.

placerade överst och nederst texten: Ingrid Bernhard - Uppsatsskrifning.

Fränsidan är slät förutom silverstämplar, mästarsignatur ETH och årtalsbeteckningen N6 (1891). Medaljen mäter 31 mm i diameter. Överst finns en fastsatt ögla för att medaljen skall kunna bäras.

Ian Wiséhn

FRÅGESPALTEN

Fråga:

Jag har förvärvat en riksdaler från drottning Christinas tid. Nu spørjer jag emellertid vad omskriften efter regenttiteln betyder.

Med vänlig hälsning
Anders Hagström, Örebro

Svar:

I Bertel Tingström: *Svensk numismatisk uppslagsbok*, Stockholm 1972, finns ett kapitel som översätter de latinska inskrifter som förekommer på rikssvenska mynt. På sidan 59 står följande: CHRISTINA D(EI) G(RATIA) SVE(CORVM) GOT(HORVM) WAN(DALORUM) Q(VE) DE(SIGNATA) RE(GINA) ET PRI(NCEPS) HAE(RIDITARIA) eller översatt: Kristina med Guds nåde svearnas, göternas och vendernas utkorade drottning och arvfurstinna (fig. 1). Fränsidans SALVATOR MUNDI SALVA NOS MDCXLI betyder i översättning (Tingström sid. 66): Världens frälsare fräls oss 1641.

Ett annat mynt som är lite svårare att hitta en översättning på är den

”riksdaler” (fig. 2) som präglats över den främste personen i Kristinas förmyndarregering, rikskanslern Axel Oxenstierna. Denna riksdaler ansågs tidigare varit slagen i Augsburg eller Osnabrück år 1633, men i Ahlström-Almer-Jonsson. *Sveriges besättningsmynt*, sidan 195 tages den med osäkerhet upp under Würzburg. I Hildebrands verk från 1860, *Minnespenningar öfver enskilda svenska män och qvinnor*, sidan 22, kan vi finna den latinska texten (även i Numismatiska meddelanden XVII): I(LLUSTRISIMUS) D(OMINUS) D(OMINUS) AXEL(IUS) OXENSTIERNIA L(I)BER) B(ARO) I(N) K(IMITO) D(O)MINUS I(N) F(IHOLM) T(IDÖN) E(QUES) R(EGNI) SV(ECIE) C(ANCELLARIUS) LEG(ATUS) I(N) G(ERMANIA) S(UPREMUS) FOED(ERIS) EV(ANGELICI) DI(IRECTOR). Fränsidans text är däremot ej nedkortad och är följande: ROBORE DIVINO CORONATVS VINCIT LEO. I den bok där illustrationerna är hämtade ifrån, *Sveriges historia från äldsta tider till våra dagar* del IV, 1881 av Martin Weibull, Magnus Höjer m fl, finns översättningen och bilden på riksdalern på sidan 268. (I detta verk om sex delar finns

övrigt många fina mynt- och medalj-avbildningar.) Översättningen lyder: ”Den högst berömde herren, herr Axel Oxenstierna, friherre till Kimito, herre till Fiholm (och) Tidön, riddare, Sveriges rikets kansler, legat i Tyskland, det evangeliska förbundets högste direktor. – Med gudomlig styrka krönt segrar lejonet”. Onekligen mycket text på en liten yta, jag undrar hur många av samtidens människor som förstod bokstävernas betydelse på detta mynt?

Anders Frösell

Om fadderskapet

I vår tidnings första nummer för i år efterlyste Leif Pahlsson exemplar av den gyllene vase, som Gustav III tilldelade bondeståndets faddrar vid sonens, den blivande Gustav IV Adolfs, dop 1778. Den bars fastsydd på rocken och är känd från en tavla av Hilleström. Som läsarna minns fanns ett exemplar bevarat ännu vid sekelskiftet. Måhända ligger det i en ask utan att ägaren vet vad han har. Som en liten illustration avbildas här en modern och maskintillverkad vase, som dock inte är så olik sin föregångare från 1778. Må den tjäna till påminnelse!

Red.

Fig. 1. Riksdaler från Sala 1641. Ur *Sveriges historia*, 1881.

Fig. 2. Axel Oxenstierna riksdaler. Ur *Sveriges historia*, 1881.

Så här ser en gyllene vase ut. Detta är en modern tillverkning som lånats ut av AB Sporrang men den är inte så olik fadder-tecknet. Detaljerna är dock skarpare än på den försvunna från 1700-talet. Foto G Hildebrand, Raå-RIK.

Ompunsningen i förstoring. Foto Lars Rydgren, överfört till svart-vitt av Riksantikvarieämbetes fotoavd.

Fråga:

Jag har nyligen kommit över ett plåtmynt med ompunsat årtal, 1/2 daler SM 1728 på 27. Myntet har utsatts för överkan i det att någon har huggit och därefter brutit bort den ena hörnstämpelein. Ompunsningen syns dock tydligt på minst två av de återstående stämplarna, se bild.

Ompunsningar av årtal tycks inte finnas beskrivna i Tingströms avhandling eller i hans "Plate Money".

Det märkliga är också att ett välbevarat, oskadat exemplar av 1/2 DSM med exakt samma årtalsompunsning nyligen dykt upp hos mynthandlare Per Flodberg i Lund.

Vi har jämfört stämplarna, men p.g.a olika konserveringsgrad är det svårt att säkert avgöra om de är stampidentiska. Vissa skillnader tycker vi oss märka, men sannolikheten för att det skulle finnas två olika stamplar med samma ompunsning borde vara liten.

Det skulle vara intressant att höra om fler exemplar existerar oupptäckta i andras samlingar, och om någon mot förmodan skulle ha en uthuggen hörnstempel som motsvarar min saknade. Uthuggningen synes vara av äldre datum, dels p.g.a huggningens utseende, dels då det finns ärg i "såret".

Tacksam för kommentarer.

Lars Rydgren, Dalby

Svar:

Det är en intressant plåt som nu kommit fram med en ompunsning från 1727 till 1728. Jag har försökt att beräkna hur många äkta plåtmynt jag hållit i handen och kommit till över 9 000 st men har aldrig sett någon ompunsning. Jag har heller aldrig sett att man använt olika hörnstämplarna på

samma plåt. De är såvitt jag vet alltid slagna med samma stamp. I regel kan man också se *hur* myntarbetaren flyttat plåtämnet mellan slagen (gäller dock ej Ljusnedal). Normalt sett borde ju finnas proportionellt lika många ompunsningar som för rundmynt men så är uppenbarligen inte fallet. En förklaring kan vara att man i Avesta inte var lika noga som vid Kungl Myntet i Stockholm när det gäller avslutandet av ett verksamhetsår. Det löpte i regel från 1 april till 31 mars. Det kan ha varit så att någon stamp tillhörande 1728 har gått sönder och har det då varit brått med produktionen gick det fortare att ändra en siffra i stället för att gravera en helt ny stamp. Detta är den mest närliggande förklaringen. Att det sedan har dykt upp en motsvarande plåt med samma stampändring gör ju saken dubbelt intressant men bekräftar på sätt och vis det sällsynta med en stampändring avseende plåtmynt.

Finns någon i läsekreten som sett någon årtalsändring i stampen för ett plåtmynt v g meddela

Bertel Tingström
750 08 Uppsala

Foto: G. Jansson

Svenska Numismatiska Föreningens årsmötesjetonger

1976 E. Lindberg, 31 mm, 17 g	110:–
1977 G W v Francken, 31 mm, 20 g	110:–
1978 E. Ziervogel, 39 mm, 45 g	200:–
1979 C. XVI. Gustaf, 39 mm, 38 g	350:–
1985 T. Lindgren, 31 mm, 15 g	110:–
1986 T. G Appelgren, 31 mm, 15 g	110:–
1987 E. Areen, 31 mm, 15 g	130:–
1988 R. Norström, 31 mm, 15 g	130:–
1990 H. F. Antell, 31 mm, 15 g	Slutsåld

Samtliga av silver.

Beställes från kansliet, tel. 08-667 55 98

Mitt i City PEO Mynt & Frimärken

Med stor sortering av
Mynt • Sedlar • Medaljer
Frimärken • Vykort
Aktiebrev • Tillbehör

Drottninggatan 19, Box 16245
103 25 STOCKHOLM
Tel 08-21 12 10

HÅKAN WESTERLUND
MYNTHANDEL

KÖPER • SÄLJER • BYTER
MYNT • SEDLAR • MEDALJER

Spec. sedlar
Betalar bra för sedlar före 1930

Vasagatan 42
111 20 STOCKHOLM
Tel 08-11 08 07

NY LITTERATUR

NUMISMATISKA MEDDELANDEN XXXV

STUDIES IN LATE ANGLO-SAXON COINAGE

Festskrift till
B.E. Hildebrand

Riksantikvarien Bror Emil Hildebrand (1806-1884) var på sin tid den främste kännaren av engelska mynt från den senare delen av vikingatiden och hans katalog från 1881 över samlingen i Kungl. Myntkabinettet i Stockholm är ännu idag standardverket för mynt från denna period. Engelska mynt är mycket vanliga i svenska fynd (totalt ca 41 500 ex.). De utgjorde bl a förebilder för Olof Skötkonung och Anund Jakobs myntningar i Sigtuna ca 995-1030 och det är med hjälp av de engelska förebilderna som den svenska myntningen kan dateras så noggrant.

NM XXXV omfattar 501 sidor och innehåller 12 artiklar på engelska och tyska (med sammanfattningar på svenska) som behandlar engelska mynt från denna period (ca 973-1066).

Beställs från:
Svenska Numismatiska
Föreningen
Sandhamnsgatan 50A
115 28 Stockholm
Tel: 08-667 55 98

Pris:
Medlemmar 200:- (portofritt)
Ej medlemmar 300:-

FÖRENINGAR

ESKILSTUNA NUMISMATISKA FÖRENING har möten på Nya Gästis kl 19.00 sista tisdagen i varje månad utom december. Auktion varje gång.

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad (utom i juli och augusti). Apollögården vid Almvägen, Fagersta. Tid: kl 19.00. Upplysningar: tel 0223-116 71.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB. Möteslokal Borlänge, biblioteket Borganäsvägen, Falun. Kristinegården, Kristinegatan 9-II. Dalen 4, Borlänge. 18.30 II/12 och I/12 myntmessa på Hotel Gustaf Wasa i Borlänge kl. 10-14.

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion andra måndagen i månaden 18.45 i Traktören, Köpmansg. 20. Lista från Anders Falk, Hvitfeldtsg. 5, 411 20 Gbg. Antik- och Medeltidssektionen tredje torsdagen 18.30 i klubblokalen, Schackspelets Hus (Sch.), Haga Kyrkog. 3. Medaljsektionen, Sch. första onsdagen: Sedelstudiecirkeln, Engelbrektsg. 71 (Eng.) sista tisdagen 18.30. 5/12. H. Usselman: Medaljen ur konsthistorisk synvinkel, Sch: 10/12. årsmöte. P. Levin G. Ullman berättar GNF-minnen, Tr: 13/12. fotocirkel, Sch: 18/12. P. Levin frågesport om sedelkunskap, julbord, Eng: 20/12. H. Hultstrand: Rickard Lejonhjärta, Sch. GNF:s adress: Box 5289, 402 25 Gbg.

HALMSTADS MYNTKLUBB har möten med auktion i Klara-salen kl 18.30 den första måndagen i varje månad utom juli-aug. Upplysningar: 035-12 96 76.

HÖÖRS MYNTKLUBB har möte med auktion i Höörs Plåts matsal den andra torsdagen i varje månad utom juni-aug. Upplysningar: Evert Olofsson 0413-221 51.

KALMAR MYNTKLUBB har möten första helgfria måndagen i varje månad (utom juni, juli och augusti) kl 19.00 i SPF lokal, S. Långgatan 39, Kalmar. Upplysningar: tel 0480-159 29, 733 30. Auktioner.

KARLSKOGA NUMISMATISKA FÖRENING har möten andra onsdagen i varje månad (utom juni, juli och aug.) kl 19.00 i S-E-Banken, Torget, Karlskoga. Auktioner vår och höst. Upplysningar 506 41 eller 365 39.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar: tel 0150-210 45 el 151 00.

MYNTKLUBBEN KLIPPINGEN har myntträff första tisdagen i jan.-april, sept.-dec. Lokal: G.A. skolans matsal, S. Järnvägsgatan, Sundsvall. Information om mynt, värdering, auktion, lotterier. Köp och sälj. Tel. 060-55 64 18, II 35 03.

LUNDS NUMISMATISKA FÖRENING. Myntträffar med aktiviteter och auktion kl. 19.15 i "Utbildningshuset", Åkergr. 1, Lund, 5/12. Upplysningar: vard 046-14 43 69 kvällar 046-12 25 93.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra måndagen i varje månad på Pensionärsgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping, kl 19. Upplysningar: tel 0155-671 54.

FÖRENINGEN NORDVÄSTMYNT håller sammanträde med auktion i Folkets Hus, Klippan, kl. 19.00, andra fredagen i varje månad. Upplysningar och auktionslista tel. 0451-132 88.

NOLA MYNTKLUBB har möten 3:e tisdagen varje månad augusti-april, utom december. Lokal: Nolas skolan sal 316, Örnsköldsvik. Uppl. tel 0660-166 48 eller 0660-402 20. NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möte med auktion kl 19.00 tredje tisdagen varje månad utom i maj - augusti i Ektorps fritidsgård. Auktionsvisning börjar kl 18.00. Även icke medlemmar är välkomna. Beställ lista på tel 011-12 50 12.

NÄSSJÖ MYNTKLUBB har möte med auktion på Gustavssons Trafikskola, Rådhusgatan 33, Nässjö. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar: tel 0910-186 80.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möten kl 19 första onsdagen i varje månad (ej juli - augusti). Lokal: Valbo Kommunhus. Upplysningar: tel 026-18 18 36.

MYNTKLUBBEN SKILLING BANCO, Linköping, har möten andra helgfria torsdagen i varje månad (utom maj - augusti). Huvudbiblioteket, Hunnebergsgatan 8, Linköping i Lindblomsrummet 1 tr upp kl 18.30-21.00. Årligen anordnas en antik- och samlarmässa samt en resa till Frimynt i Hälsingborg. Upplysningar: tel 013-12 22 62.

SKÅNES NUMISMATISKA FÖRENING håller möten sista torsdagen i varje månad utom juni - augusti på IOGT, Kungsgatan 16 A. Klubblokalen: Kungsgatan 38 A. Malmö, håller öppet varje tisdag kl 19-21 under september - maj.

SKÖVDE NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion 9/12. Lokal: Club Balder på Kulturhuset Oden i Skövde kl 16.00. Upplysningar: tel 0500-808 50 (Thord Lund).

SÖDRA DALARNAS MYNTKLUBB. Möten kl. 18.30 på Folkare fotoklubb, Teleg. 19, Avesta, den 20/12. Upplysningar: tel 0226-562 78 eller 0225-147 83.

TRELLEBORGS MYNTKLUBB har möte andra måndagen i månaden kl 18.30 i Sparbanken Skånes samlingsal, CB Friisgatan 4 A, Trelleborg. På programmet står auktioner, föredrag, lotterier mm. Upplysningar: tel 0410-241 31.

TÄLJE MYNTKLUBB. Södertälje, har möte i Wendelas rum, biblioteket Luna, kl 19.00 andra tisdagen i varje månad utom juni, juli, augusti och december. Upplysningar: tel 0755-102 03.

NUMISMATISKA KLUBBEN I UPPSALA har möten på Uppsala Universitets myntkabinett. Tid: 19.00. 11/12, 22/1 föredrag. Upplysningar: 018-14 97 11.

VETLANDA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion sista fredagen i varje månad utom december på Kulturhuset, Storgatan 20, Vetlanda kl 19.15. Visning från kl 18.15. Upplysningar: tel 0383-158 35 kl 07.00-09.00.

VILLSTADORTENS MYNTKLUBB. Smålandsstenar, har möten andra måndagen i varje månad utom juni, juli och augusti. Föredrag och dyl följs av auktion. Servering. Upplysningar: tel 0345-112 95. Lokal: Biblioteket, Smålandsstenar (källarlokalen).

VÄRENDENS NUMISMATISKA FÖRENING. Sammanträde med auktion kl. 18.20 på Röda Korset, Hovsgatan, Växjö, den 4/12. Upplysningar: 0470-731 14.

VÄSTERBERGSLAGENS MYNTKLUBB har möten 2:a måndagen varje månad januari - maj kl 19.00. Tingshusgränd 2, Ludvika.

VÄSTERÅS MYNTKLUBB har möten på kafeterian, Vallby friluftsmuseum kl 19.00 första onsdagen i månaden. Närvarolotteri vid varje möte. Upplysningar: tel 021-757 87 (efter kl 18).

ÖREBRO NUMISMATISKA FÖRENING har möten i M-lokalen, Järntorgsgatan 3: Upplysningar: tel 019-13 52 13.

TILL VÅR LÄSEKRETS

Då och då händer det att våra läsare hör av sig med synpunkter och önskemål - alltför sällan, tycker vi i redaktionen. Ofta önskar man sig artiklar i vissa bestämda ämnen. Detta är inte alltid så lätt att ordna. Vår lilla krets av författare är flitig, men det finns gränser för kunskaperna. Vi skall dock försöka göra vårt bästa.

Men, käre läsare, skriv gärna något själv! Detta är en tidning för *både* amatörer och specialister. Ta upp ett ämne som intresserar Dig, var inte orolig om Du inte kan få fram bilder, det kan vi hjälpa till med. Och vänta dig en och annan motsägelse, det förekommer ibland...

Och en sak till - glöm inte **FRÅGESPALTEN!** Fråga om vad Du vill, svårt eller lätt, och vi skall åtminstone försöka klara ut Dina problem. Ibland dröjer svaret, ibland sätter vi in frågan utan svar i förhoppning om att det finns en lärdare läsare (det gör det ofta!), men bortglömd blir Du inte.

Har Du sett en bok eller artikel i våra ämnen som intresserar Dig, skriv gärna och meddela titeln. Det kan vara något vi glömt att anmäla.

AUKTIONER

SVENSKA

April 13-14 B. Ahlström Mynthandel
AB, Stockholm.
29 AB Stockholms Auktionsverk.

UTLÄNDSKA

Dec 5-7 Köln, Münz Zentrum.
Jan 22-24 Basel, SBV.
Feb 20-22 München, Hirsch.
April 24-26 Frankfurt, Peus.
Maj 14-15 Zürich, Bank Leu.
Antika mynt.
22-24 München, Hirsch.

MÄSSOR

UTLÄNDSKA

Jan 26-27 Basel International Coin
Convention

MYNTNYTT

US cent försvinner?

USA planerar att dra in sin lägsta valör, 1-centen, eller pennyn som den envist kallas i folkmun (dock inte pence utan pennies i pluralis - det heter som bekant "Pennies from heaven"). Lustigt nog hade centen till 1857 samma format som en brittisk 1/2 penny.

Kongressen i Washington överväger nu att ändra lagen så att den lägsta valören försvinner. En opinionsundersökning har visat, att allmänheten (inte oväntat för en numismatiker) till 62% motsätter sig denna indragning. Man tror också (59%) att utjämningen till 5 cents kommer att förorsaka förvirring. (Efter en "Comment" i Coin News, aug 1990.)

Vi i Sverige och en del andra länder är vid det här laget vana vid att klara oss utan den lägsta valören. Snart försvinner också 10 öre...

Lea Ahlborns gåva till Helsingfors slöjdskola

Medaljgravören Lea Ahlborns make, Carl Ahlborn, var djupt engagerad i frågan om en god slöjdundervisning i landet. Redan under hösten 1844 hade han hjälpt konstnären, folklivsskildraren m m Nils Mandelgren att inrätta en söndagsskola för hantverkare. För att stödja denna skola bildades 1845 en slöjdförening som först fick namnet Svenska slöjdföreningen och sedan efter 1860 kallades Tekniska skolan. Fram till 1857 var Carl Ahlborn lärare vid skolan. Vänskapen med Nils Mandelgren hade då svalnat betydligt för att i stället övergå i fiendskap.

I syfte att propagera för handaslöjd höll Carl Ahlborn ett stort antal föredrag. Vid dessa möten lämnade han praktiska anvisningar och förespråkade bildandet av slöjdskolor. I Norge och Finland kom över 30 000 åhörare till hans möten. Säkert bidrog Ahlborns föredrag till att slöjdföreningar bildades i dessa länder. Den finska handslöjden var väl utvecklad mot slutet av 1800-talet - något som stod helt klart vid den stora nordiska utställningen i Köpenhamn 1888. I de finska tidningarna blev det dock debatt om det riktiga att visa takfält, mjölkstänkor, syltburkar, fisknät m m i stället för moderna produkter.

Av naturliga skäl blev även Lea Ahlborn indragen i sin makes arbete. År 1869 fick Helsingfors blivande slöjdskola en stor sändning från fru Ahlborn i Stockholm. Sändningen bestod av "teckningar, klotser och gipsmodeller, afsedda för undervisningen". Samtidigt meddelade Lea Ahlborn att hon ämnade förära slöjdskolan "stämplor till belöningsmedaljer åt eleverne". Detta var inte första gången som hon hade kontakt med Finland. Redan 1861 korresponderade hon med August Fredrik Soldan som var chef för det nyinrättade finska myntverket. Genom dessa kontakter graverade hon mynt och medaljer ämnade för Finland. 1871 översände Kejsarliga ryska myntstyrelsen i S:t Petersburg en stor silvermedalj, med kejsarens bröstbild, som bevis på sin erkänsla för gjorda tjänster till Lea Ahlborn.

Ian Wiséhn

Antikörens 9:e auktion

Antikören i Göteborg avhöll sin nionde offentliga auktion lördagen den 27 oktober. Ett nittotalt intresserade samlare hade reserverat lördagen för detta evenemang, och i salen fanns även tillresta från Stockholmstrakten och övriga landet. Efter det att myntauktioner i många år varit en (i stort sett) endast Stockholms-baserad företeelse är det med tillfredsställelse man kan konstatera att även rikets andra stad, Göteborg, numera kan samla en stor skara myntsamlare till kvalitetsauktioner.

Till detta bidrar sannolikt ej obetydligt den layoutmässigt mycket tilltalande auktionskatalogen. En bra katalogisering borgar för att införlämnarna kan vara säkra på att deras objekt blir bra beskrivna, och därmed väcker berättigat intresse bland köparna. Ulf Ottosson (och de övriga medarbetarna) har lagt ner ett omfattande arbete på att, utöver den rent identifierande och kvalitetsbeskrivande informationen, även i ett flertal fall "lägga ut texten" kring intressanta mynt. Detta gör katalogen till en publikation av bestående värde. Antikören är också värd en eloge för att numera alltid ha ett avsnitt med numismatisk litteratur i sin katalog. Äldre numismatisk litteratur är ofta svåranskaffad, och varje ytterligare sälj- och köpkanal är värdefull för de seriösa myntsamlarna.

Själva auktionen inleddes med ett par utrop föremål från stenåldern. Huruvida dessa använts som någon form av betalningsmedel kan man ju alltid spekulera om — otänkbart är det inte. Denna första avdelning, "Primitiva betalningsmedel," fortsatte sedan med kinesiska knivmynt, temynt, Katanga-kors och mycket mera. Många av dessa objekt såldes till icke närvarande anbudsgivare. Antalet samlare av sådana objekt är ganska begränsat, och med hänsyn taget till detta måste man säga att prisnivån var ganska god.

Efter denna avdelning var det så dags för antika mynt. Drygt 140 utrop, huvudsakligen grekiska och romerska mynt. Även för dessa objekt gäller att antalet samlare i Sverige fortfarande är ganska begränsat. De senaste åren har man dock kunnat skönja en viss ökning av intresset för dessa klassiska skönheter. Även här får auktionsresultatet sägas vara ganska gott.

Därefter såldes "Utländska mynt som cirkulerat i Sverige." Denna grupp inleddes med Sasanidiska drachmer. Om dessa kan man säga att visserligen förekommer dessa sparsamt tillsammans med arabiska dirhmer, framförallt i de äldre skattfynden, men speciellt vanliga är de inte. Huruvida de äldsta (Ardeshir I, Shapur I, Shapur II och Vahran IV) någonsin hittats i Sverige är mycket tveksamt. De få sassanider som hittats i Sverige (totalt kanske 100 st) är sena. Khusru II's drachmer är ett bra exempel på sasanidiska mynt som verkligen har hittats i Sverige.

Bland de arabiska mynten var det trevligt att se två Samanidiska dirhmer utbudas.

Dessa är de vanligast förekommande arabiska mynten i svenska fynd, men på auktioner bjuds oftast Umajjader och Abbasi-der ut. I alla fall de förstnämnda är ganska ovanliga i svenska fynd.

Den svenska avdelningen inleddes med 14 medeltidsmynt. Av dessa var speciellt Erik av Pommerns Åbo-örtug LL 8a och Kristoffer av Bayerns örtug LL 3 av stort intresse, då de båda är ytterst sällsynta. Den senare endast känd i sex exemplar. Även Kristian I's Stockholms-örtug LL 2 förtjänar ett omnämnande. Trots att det här utbudna exemplaret var något svagt utpräglat var det ytterst tilltalande, och den som köpte det till priset 2700 kr (utrop 2000) är bara att gratulera. Exemplaret torde vara ett av de absolut bästa i privat ägo.

De modernare mynten bjöd på både ovanligt och vanligt material i lagom blandning. Ett antal verkliga rariteter fanns. Bland dessa (och andra) intressanta mynt kan följande exempel anföras:

Ett vackert exemplar av Gustav Vasas Västerås ettöring 1529. Söld för 12500 kr (12000).

Karl IX's Göteborgs tvåöre 1609. Söld för 11000 kr (8000).

Ett unikt (?) Göteborgs-öre från 1635 med årtal i fransidans omskrift och utan myntmästarmärke. Söld för 11000 kr (10000).

Ett tennavslag av Karl XII omdiskuterade 1 öre SM 1715. Söld för 3000 kr (3000). Köparen kan känna sig mycket nöjd.

St. Barthelemy. Kontramarkerat opräglat myntämne. Söld för 1250 kr (1000). Dessa mynt från Sveriges enda verkliga koloni är ett mycket intressant fenomen, och bör inte saknas i någon Sverigesamling. Fortfarande billiga.

För övrigt finns i katalogen ett par mera omfattande artiklar om bla en två-märk från drottning Kristina av tidigare okänt utförande. Att gå in på dessa resonemang ligger dock utanför ramen för detta auktionsreferat. Den intresserade hänvisas till auktionskatalogen som säkert fortfarande kan beställas.

Bland kronmynten (Oscar II och senare) fanns ett bra urval, och vi är tacksamma för att slippa sida upp och sida ner med 10 kr guld 1901 och liknande mynt, som man ibland kan se i andra kataloger.

Bland de sedlar som såldes på auktionen förtjänar den kinesiska sedeln från Mingdynastin att nämnas. Vi i Sverige var faktiskt inte först med sedlar i världen, endast först i Europa. Söld för 10000 kr (10000) till en köpare i salen.

Bland medaljerna utmärkte sig två senare avgjutningar av 1400-tals renässansmedaljer för sin klassiska skönhet. Sålida för 1050 respektive 825 kr (1000 resp 800).

En mindre avdelning med mynt från hela världen samt samlingsposter med billigare mynt följde därefter.

Sist såldes några utrop litteratur och annat. Intressant var bronskopian av en Ethelred-imitation på fyrkantig plants. Det skulle vara roligt att få veta vem som gjort sig besvär att framställa en sådan, och varför. Förebilden, identisk ner till minsta hack och präglad i silver, såldes för övrigt i Norge på Riibe Mynthandels auktion nr 8, 1989. Köparen av det äkta exemplaret fick då betala 9500 norska kronor plus 12,5%. För kopian fick en icke närvarande köpare betala 330 kr (utrop 300).

På samtliga angivna priser ovan tillkommer 12,5%.

Sammanfattningsvis kan man säga att Antikören lyckats bra med att etablera myntauktionsverksamhet i Göteborg. På denna auktion kunde man dock, trots det goda materialet, märka en viss avmattning i prisnivåerna. Det allmänt oroliga ekonomiska läget i Sverige spelar säkert en viss roll, samt det faktum att den omfattande verksamhet med myntkonsortier och mynt som investering, som en tid artificiellt pressat upp priserna på vissa mynt, som bekant har fått ett mycket abrupt slut i och med Hirsch Mynthandels konkurs. På längre sikt kommer dock de seriösa mynthandlarna, som huvudsakligen inriktar sin verksamhet mot samlarna, inte att skadas av detta utan snarare tvärt om.

KH

Adressändring?

Använd postens
adressändringsblankett,
som Du sänder till:

Svenska
Numismatiska Föreningen
Sandhamnsgatan 50 Anb
115 28 STOCKHOLM

AUKTIONER

Rysk myntsamling

Superior Galleries (9478 West Olympic Boulevard, Beverly Hills, CA 90212-4299, USA) ordnar en stor auktion 4-5 februari 1991 och då säljs Irving Goodmans ryska myntsamling, en av de största (säger man) under 1900-talet. Den som vill beställa katalogen kan använda Fax (213) 203-0496.

AB TUMBA BRUK
MYNTVERKET

MINNESMEDALJ ÖVER

CARL MICHAEL BELLMAN

Utgiven av

SAMFUNDET KUNGL. MYNTKABINETTETS VÄNNER

Med anledning av att det 1990 är 250 år sedan Carl Michael Bellman föddes utger Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner en medalj skapad av skulptören Ernst Nordin. Medaljen präglas vid Myntverket i Eskilstuna, som också svarar för försäljning och distribution.

Carl Michael Bellman (1740-1795) är en av de få svenskar som inte behöver någon presentation inför sina sentida landsmän. I år är det 250 år sedan han föddes. Som skildrare av Stockholm och stockholmstrakten och dess mer eller mindre förfallna invånare är han oöverträffad. Medaljen, som utges av Samfundet Kungl. Myntkabinettets Vänner, är skapad av Ernst Nordin, en av våra främsta skulptörer. Han har skapat ett flertal vackra, historiska medaljer under de sista decennierna och nu senast 1990 års jubileumsmynt (regalskeppet Vasa).

Medaljen visar på åtsidan Bellmans porträtt, på framsidan gör konstnären en sammanfattande stämningsbild — han vill visa sin upplevelse av Bellmans mera lyriska sidor. Det är sommar natt med månsken — tex vid Brunnsviken, på Djurgården eller kanske Årsta. En kvinna sitter försjunken och lyssnar. Nordin har särskilt tänkt på Fredmans sång nr 82, "Afton-Qvæde," dedicerad till Fru Assessorskan Weltzin. Kanske är det hon som sitter där. . .

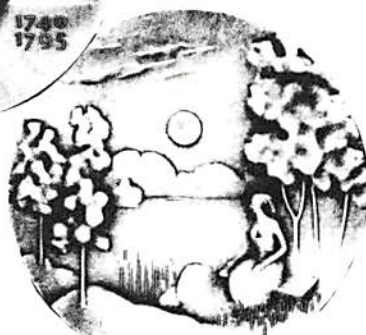
Medaljens diameter är 45 mm. Den slås i guld, silver och medaljbrons. Fakta meddelas i vidstående ruta. Beställningen kan göras direkt till Myntverket, tel 016-12 03 00.

LARS O. LAGERQVIST

MUSEUMDIREKTÖR
KUNGL. MYNTKABINETTET

Uppförestorad bild
av medaljen
Foto: Studio Roland

Fakta om medaljen

Metall	Diam	Vikt	Upplaga max	Pris
Guld 18 K, numr uppl	45 mm	80 g	50	10.950:-
Silver 999/1000	45 mm	50 g	700	490:-
Medaljbrons	45 mm	45 g	350	260:-

I priserna ingår etui, frakt och moms. De gäller t o m 31 mars 1991. Leverans sker mot postförskott.

Reservation för mellanförsäljning.

Tillverkas och försäljs av

AB TUMBA BRUK, MYNTVERKET, BOX 401, 631 06 ESKILSTUNA - TEL 016-12 03 00

AUKTIONSREKORD!

450.000:—

betalades för 8 daler SM 1659
på höstens kvalitetsauktion

Vi mottager
nu till förmånliga villkor
bättre enstaka objekt
inför vårens kvalitetsauktion.

*Vid större inlämningar erbjuder vi
gärna individuella lösningar.*

MYNTHUSET AUKTIONER

Riddargatan 7 A, 1 tr.
Box 7049, 103 86 Stockholm
Tel. 08-663 55 95, 20 60 52

”BERLIN-MYNTEN”

”En halv” östtysk och ”en halv” västtysk
mark satta tillsammans. Belagda med
24 karats guld monterat i exklusiv Sandhill-
kassett med en kortfattad presentation om
bakgrunden till utgivningen.

ETT exklusivt samlar-
objekt! Upplagan
begränsad! **Beställ
i dag för leverans
i slutet av
november 1990.**
En enastående gåva
till Dej själv och till
den Du önskar ska
minnas när Europa före-
nades och Tyskland fick gemensam valuta.

Beställ- ORDBRUKARBANKEN HB
ning: Lugna gatan 17, 211 59 Malmö.
Kan också beställas över telefon
040-12 41 99 (öppet hela dygnet).
Pris: 195 kr, inklusive moms.
Porto och avgifter tillkommer.
Om beloppet sätts in på postgiro
481 64 59-4 sänder vi portofritt!

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan 1973 etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 28 företag i
14 olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar
i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under uppropet mot
myntförfalskning. — Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje
mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB

Kungsgatan 28. Box 7662
103 94 Stockholm. tel 08-14 02 20

Amneklevs Mynthandel

Skolgatan 20. 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Antikboden HB

Kyrkogatan 2
222 22 Lund

Antikören

Stureplatsen 1. 411 39 Göteborg
tel 031-18 39 60

Dala Mynt & Frimärkshandel

Trotzgatan 16. Box 307
791 27 Falun. tel 023-142 50

Karlskrona Mynthandel

Hantverkaregatan 11. 371 35 Karlskrona
tel 0455-813 73

Rune Larsson Mynthandel

Österlånggatan 16. 502 32 Borås
tel 033-11 03 15

Lunds Mynthandel

Klostergatan 5. 222 22 Lund
te 046-14 43 69

Malmö Mynthandel

Kalendegatan 9. 211 35 Malmö
te 040-11 65 44

Monetarium Kurt Hallström

Box 21047. 200 21 Malmö
tel 040-93 19 53

Mynt & Medaljer HB

Sveavägen 96. Box 19507
104 32 Stockholm. tel 08-34 34 23

Mynt & Metallbörsen i Sthlm AB

Norrmalmstorg 1. 4 tr. 111 46 Stockholm
tel 08-20 55 01

Mynthuset

Biblioteksgatan 5. Box 7049
103 86 Stockholm. tel 08-20 51 81, 20 60 52

HB Myntinvest Corona

Östra Storgatan 20.
611 34 Nyköping. tel 0155-863 25

Ulif Nordlinds Mynthandel AB

Nyrogatan 36. Box 5132
102 43 Stockholm. tel 08-662 62 61

Norrtälje Mynthandel AB

Tullportsgatan 13. Box 4
761 00 Norrtälje. tel 0176-168 26

Numis Mynt & Frimärkshandel AB

Kaserntorget 6. Box 2332
403 15 Göteborg. tel 031-13 33 45

J. Pedersen Mynthandel

Skolgatan 24. 502 31 Borås
tel 033-11 24 96

Peo Mynt & Presenter AB

Drottninggatan 19. Box 16245
103 45 Stockholm. tel 08-21 12 10

Selins Mynthandel AB

Regeringsgatan 6. 111 53 Stockholm
tel 08-11 50 81

Skövde Samlarforum

Box 259
541 26 Skövde. tel 0500-123 75

Galleri Specie AB

Storgatan 19. 574 00 Vetlanda. tel 0383-153 01

Strandbergs Mynt & Frimärkshandel AB

Arsenalsgatan 8. Box 7377
103 91 Stockholm. tel 08-20 81 20

Tamco Numismatics

Box 6235. 102 35 Stockholm. tel 08-33 77 75

Thörnströms Mynt & Sedlar AB

Drottninggatan 48. 582 27 Linköping
tel 013-13 54 65

Ticalen Mynthandel

Stureplatsen 3. 411 39 Göteborg
tel 031-20 81 11

Ingemar Wallin Mynthandel AB

Grevturegatan 15. Box 7317
103 90 Stockholm. tel 08-661 23 80, 661 35 80

Håkan Westerlund Mynthandel AB

Vasagatan 42. Box 679
101 29 Stockholm. tel 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 19507, 104 32 Stockholm, tel 08-34 34 23